

Systematisk sagsbehandling i børnesager

Marianne Caspersen
Charlotte Laustsen

SYSTEMATISK SAGSBEHANDLING I BØRNESAGER - PRINCIPPER OG ARBEJDSGANGE

MARIANNE CASPERSEN

CHARLOTTE LAUSTSEN

UC VEST PRESS

Marianne Caspersen & Charlotte Laustsen
Systematisk sagsbehandling i børnesager
- principper og arbejdsgange

© 2009 UC Vest Press
Forlagskonsulent: Metrum
Grafisk tilrettelæggelse: metrum.dk
Omslag: John Eley
Tryk: toptrykgrafisk A/S
Printed in Denmark

1. udgave
ISBN 978-87-992395-1-1

Udgivet af:
UC Vest Press
Skolebakken 174
6705 Esbjerg Ø
+45 76 14 71 00
www.ucvest.dk/

Publikationer fra UC Vest Press kan frit citeres
med tydelig angivelse af kilden. Omtaler, anmeldelser
eller henvisninger til UC Vest Press' publikationer
bedes sendt til UC Vest Press.

INDHOLD

FORORD	5
INDLEDNING	7
Systematik	7
Introduktion til model	9
SYSTEMATIK I JOURNALFØRING FRA JURIDISK VINKEL	15
Udgangspunktet	15
Systematik: sammenhæng i børnepolitik	19
FORMÅL MED JOURNAL	25
Et beslutningsgrundlag	25
Et retssikkerhedsdokument	26
Styrings- og kontrolorgan	27
Aktivt redskab i processen, der understøtter inddragelsen af familien	28
Forsknings- udviklings- og planlægningsmateriale	28
Lov om social service § 50	29
Konklusion	33
INDHOLDET AF EN § 50-UNDERSØGELSE	35
Kildemateriale	35
Udtalelser fra samarbejdspartnere	35
Inddragelse af familien	36
Samtale med barnet/den unge	37
Inddragelse af familie og netværk	38
Beskrivelsen	38
De 6 fokuspunkter	41
Gennemgang af de 6 fokuspunkter	42
Vurdering – herunder analyse	43
Analyse	44

HELHEDSSYN	47
Afgørelse	50
Planlægning	52
MÅL	53
Mål – og delmål	53
Ukonkrete – og ikke målbare mål	54
Prioriteringen af mål	55
Fastlæggelse af dato for, hvornår målene skal være nået	55
Handling	56
Virker indsatsen eller ej	56
Løbende evaluering	58
Kritik af modellen	58
DIGITALE RAMMER IKKE NOK	63
En digital ramme for systematik i børn- og ungesager	64
Bedre overblik og økonomisk styring	65
Integrated Children's System (ICS)	65
Model og rådgiver	66
LITTERATUR	67

FORORD

Systematik i sagsbehandling og journalføring skal bygge på en metodik og en etik, der indtænker lovens krav om procedurer. Den professionelle rådgiver er garanten for, at det bliver opfyldt, når forvaltningerne behandler sager. Det stiller særlige krav til rådgiverens professionelle indsigter.

Professionshøjskolen University College Vest fik i 2008 midler fra Servicestyrelsen til at udvikle et særligt tilrettelagt undervisningsmateriale, som allerede under uddannelsen kunne styrke socialrådgiveres faglige kvalifikationer og kompetencer med hensyn til den systematiske journalføring som en integreret del af deres sagsbehandling på børne- og ungeområdet. Resultatet af arbejdet foreligger her med publikationen af undervisningsmaterialet: *Systematisk sagsbehandling i børnesager* på UC VEST PRESS.

Forfatterne er lektor Marianne Caspersen og lektor Charlotte Laustsen, henholdsvis socialrådgiver og jurist. Begge gennem en årrække ansat på socialrådgiveruddannelsen ved UC VEST, hvor de uddanner socialrådgivere og desuden underviser på professionsrettede efter- og videreuddannelsesforløb.

Projektets arbejdsperiode har haft følgende faser:

- Februar – december 2008
Første udkast til undervisningsmateriale.
- Foråret 2009
Afprøvning på Diplomuddannelsen Børn og Unge (4. modul) ved: UC VEST, UC VITA, UC LILLEBÆLT og DEN SOCIALE HØJSKOLE i København.
- Sommeren 2009
Evaluering, opsamling og endelig pædagogisk tilrettelæggelse af materialet.

- Efteråret 2009
Udgivelse i bogform.

Undervejs har forfatterne arbejdet sammen med to socialrådgivere ansat i Varde kommunes børne- og ungeforvaltning, Ellis Holm og Marianne Kjærgaard. De har bidraget med eksempler fra praksis og med løbende at kommentere materialet. Endvidere har adjunkt cand. jur. Pernille Lykke Dalmar og lektor cand. soc. Lis Lynge Brønholt været faglige sparringspartnere og Metrum har sparret i forhold til pædagogisk tilrettelæggelse og formidling.

UC VEST udbyder professionsuddannelser og opfylder det politiske krav om, at undervisningen skal være baseret på den nyeste viden om erhverv og professioner ved i kraft af sin videncenterfunktion at iværksætte kvalitets- og udviklingsarbejde i samarbejde med aftagerne og stille resultaterne til rådighed for den fortsatte videnudvikling og videndeling.

Systematisk sagsbehandling i børnesager er resultatet af et sådant bredt samarbejde i feltet mellem styrelse, uddannelsessystem og praktikere fra forvaltningen. University College Vest takker hermed Servicestyrelsen, forfatterne og deres øvrige samarbejdspartnere, og stiller bogen til rådighed for fortsat videnudvikling og videndeling vedrørende systematisk sagsbehandling på socialrådgiveruddannelsen, på diplomuddannelserne og i praksis.

*Seniorkonsulent, lektor
Michael Cain
UC Vest Press*

*Dekan Ninna Leth
Det Samfunds-faglige
Fakultet
Professionshøjskolen
UC Vest*

INDLEDNING

Systematik

Ordet systematik kommer fra det græske ord *systema* og betyder ifølge Gyldendals røde fremmedordbog “stille sammen”, “en sammenstilling el. opbygning af dele til et i sig selv sluttet og ordnet hele”. Systematisk betyder at man “...går frem planmæssigt, ordnet, ikke tilfældigt”. For at skabe orden i det væld af oplysninger, der findes i en sag, har socialrådgiverfaget udviklet et system, hvor alle oplysninger skrives ned og bearbejdes ud fra en bestemt metode. Den form for systematik, vi tager udgangspunkt i, er den, man underviser i på socialrådgiveruddannelsen

Systematik og journal: Det produkt, som rådgiveren skriver oplysningerne ned i, kaldes en journal. Formålet med en journal er bl.a. at den skal skabe overblik og sammenhæng. Ordet journal bruges i betydningen “optegnelser om borger/patient”. I faget “Teori og metode” i socialrådgiveruddannelsen blev systematikken for første gang beskrevet på dansk i 1979 i bogen “Social (be)handling” af Lis Hillgaard og Lis Kaiser.

Rådgiveren skal skelne mellem processen og produktet. Mens der arbejdes med journalen og det *at skrive*, altså processen, er det et åbent forløb, hvor tingene ikke nødvendigvis fra start er færdigt formulerede. Selve journalen som afsluttet produkt er lukket og indeholder de endelige formuleringer. Systematik og journal/journalføring hænger derfor uløseligt sammen. En systematik er et af de bedste hjælpemidler til målrettet genfindning af specifik information. Journalen bliver det produkt, som viser gennemgangen af alle faser i arbejdet, fra formulering af problemet over indsamling af oplysninger til analyse af data, teoretisk refleksion og vurderinger helt frem til afgørelsen.

Baggrunden for ønsket om systematik både i tænkningen og også i den skriftligt udformede journal er, at det er meget lettere at slå op i en register-form end at skulle læse alt igennem. Hvis man skal finde noget om fx beskrivelse af skoleforhold i forbindelse med en § 50-undersøgelse, kan man ud fra en vel gennemført systematik straks se, hvilke oplysninger der omhandler emnet.

Systematik- og journalundersøgelser: De undersøgelser, der er lavet af systematik på børne- og ungeområdet viser, at der fortsat er behov for at fokusere på principper for systematik og journalføring i arbejdet. Det gælder især hvad angår kvalitetssikringen af retssikkerhedsmæssige vinkler på en sag. At systematik og journalføring her fortsat behøver skriftlige retningslinjer og sikringsprocedurer, det fremgår bl.a. af en undersøgelse fra det daværende SFI, Socialforskningsinstituttet (i dag Det Nationale Forskningscenter for Velfærd) fra 2005. Instituttet evaluerer i rapporten kommunernes implementering af lovkrav fra lovændringer i 2001, for at undersøge, om kommunerne levede op til lovens krav i deres praksis og fandt altså behov for tydeligere retningslinjer og procedurer. Rapporten kan hentes på centrets hjemmeside.

Børne- og ungeområdet 2005: Kommunerne har generelt implementeret forhold, der har til hensigt at styrke sagsbehandlings systematik og grundighed. Der er fx indført skriftlige retningslinjer i hele 61 % af kommunerne, viser SFI's undersøgelse fra 2005, som er 1. delrapport. SFI (i dag: Det Nationale Forskningscenter for Velfærd) lavede den afsluttende rapport på området i 2006. 85 pct. har indført kvalitetssikringsprocedurer, dvs. opfølgning af sagsarbejdet set ud fra et processuelt perspektiv.

Oplysninger om økonomi får ledelsen ofte. For mellem 82 og 91 pct. af afdelingslederne og socialdirektørerne sker dette som minimum en gang i kvartalet. Sammenhænge mellem økonomiske forhold og fagligheden i rådgivernes sagsbehandling er yderligere belyst i Socialrådgiverforeningens undersøgelse af det økonomiske perspektiv i børnesager fra september 2008.

Børne- og ungeområdet 2008: Ankestyrelsen har tre år efter SFI's undersøgelse lavet en ny undersøgelse med særligt fokus på de lovpligtige § 50-undersøgelser, § 140-handleplaner og § 48-børnesamtalen. I en praksisundersøgelse har Ankestyrelsen desuden set nærmere på børne- og ungeområdet (Ankestyrelsens praksisundersøgelse på børneområdet, Ankestyrelsen 2008)

Ankestyrelsen fremhæver i 2008, at det er vigtigt og hensigtsmæssigt, af hensyn til overskueligheden i en sag, at alle sagsbehandlingsskridt fremgår tydeligt af journalen. Det er særlig vigtigt, at det tydeligt fremgår:

- hvornår der er truffet afgørelse
- hvad afgørelsen går ud på
- hvem den er truffet i forhold til
- hvilken § afgørelsen er truffet i henhold til

Såvidt Ankestyrelsens krav. I kravene indgår ikke krav om dokumentation for, hvem der siger hvad og hvorfor. Desværre er fokus på nødvendigheden af at få kilderne med i journalen ikke fremhævet af Ankestyrelsen, sådan som vi læser teksten. Det er ellers et væsentligt aspekt af empirisk dokumentation, som vi mener, det er nødvendigt at tænke ind i det systematiske sagsarbejde og journalføring.

Det bør yderligere også fremgå, hvordan afgørelsen er meddelt, og hvornår den sættes i værk. Desuden bør det for eksempel tydeligt fremgå, om en part i sagen har givet sit samtykke til kommunikation, herunder omfanget af dette samtykke. De oplysninger skal sikre retssikkerhed for alle involverede parter og give mulighed for at følge med i sagen undervejs. Oplysningerne dokumenterer tillige et fagligt veludført socialt arbejde, der kan spores skridt for skridt bagefter. Det er af væsentlig betydning, at der ikke er huller i journalføringen.

Ankestyrelsen har påpeget det nødvendige i overskuelighed, og i at alle sagsbehandlingsskridt fremgår tydeligt af journalen. Baggrunden for at påpege netop dette er, at der i 67 sager ud af de 143 sager, som blev undersøgt, var sagsbehandlingsfejl. Ankestyrelsen skriver i undersøgelsen:

”For mange af de indsendte sager gælder det, at der i forhold til kommunernes journalføring mangler notering af væsentlige sagsbehandlingsskridt i journalen”.
(Ankestyrelsens 2008, s. 8).

Introduktion til model

Historie: Vore dages sagsbehandlingsgang hviler på en positivistisk, diagnostisk tankegang. Positivistisk teori bygger på empiriske erfaringer, dvs. kun det, der kan iagttages accepteres som videnskabelig erkendelse. Udgangspunktet er fænomener, der kan observeres

og i en eller anden forstand måles. Den logiske tankegang bygger på, at der er en følgerigtig tankegang.

Modellen introducerede socialrådgiver Mary Richmond i 1917 i sin bog ”Social diagnosis” som et forsøg på at erstatte ”vilkårlig filantropi” med ”videnskabelig filantropi”.

Mary Richmond definerede den sociale diagnose som et forsøg på at kunne beskrive den sociale situation og klientens personlighed. Forbilledet var den medicinske metode: Undersøgelse, fastlæggelse af en diagnose og prognose (en vurdering) af målet, som er givet: At patienten bliver rask - og endelig af en behandlingsplan.

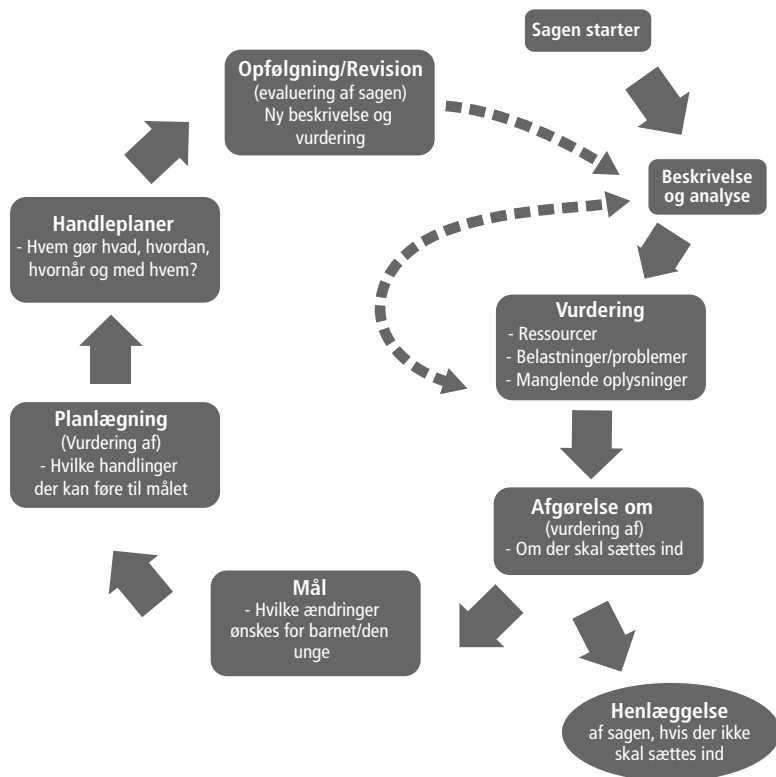
Udviklingen fra den diagnostiske skole: Mary Richmond påvirkede med sin bog socialt arbejdes fremtidige kurs. I den diagnostiske skole blev der arbejdet ud fra en tankegang om, at klienten ”fejlede noget”, og socialarbejderen var ekspert, der fastsatte diagnosen og behandlede. Etableringen af dette grundlag betød med Judy Kokkinn’s formulering, at ”.. socialt arbejdes metodeudvikling [blev] cementeret indenfor naturvidenskabelig/medicinsk og individualiseret tradition”. (Kokkinn, J.1998).

Den behandlingstradition kom i 1970’erne under voldsom kritik, fordi den individualiserede problemerne og så bort fra de samfundsmæssige strukturer – og processers indflydelse. Med rødder i marxistiske teorier blev der derfor inddraget et samfundsmæssigt aspekt i det sociale arbejde som alternativ til det individualistiske fokus. Nogenlunde samtidig blev de læringsteorier, hvis udgangspunkt var, at adfærd læres i samspil med miljøet, introduceret.

I 1980’erne begynder systemteorierne så at præge det sociale arbejde, fordi man i dem havde fundet en teoretisk ramme, der ”... netop kunne hjælpe til, at man så helheder, til at se mennesket som en del af forskellige sammenhænge eller systemer” (Strand Hutchinson, G. Oltedal, s.2006). På trods af skiftende behandlingstraditioner har man holdt fast ved det grundlæggende i Mary Richmonds model for systematik: Der udarbejdes en beskrivelse af barnet/familien, deres levevilkår, netværk. På baggrund af beskrivelsen laves der en faglig analyse og vurdering af ressourcer og barrierer. Vurderingen går på, hvilke ressourcer, familien har at trække på, hvor længe de har haft det, og om den situation vil vare ved – samt en tilsvarende afvejning i forhold til identificerbare barrierer for at nå målet med indsatsen. I vurderingerne indgår også en vurdering af kompleksitetsgrad i forhold til en eventuel indsats. Det vil sige, hvordan ressourcer og barrierer er knyttet sammen. Herefter følger en planlægning, der består af fastsættelse af mål og midler. Efter en fastsat tid laves der

en evaluering. Hvis man trinvis følger denne model, vil man i sidste ende komme frem til den bedste handleplan.

Modellen bygger på en mål-middel-rational tankegang og troen på, at det er muligt at basere handlinger på et objektive, empirisk grundlag. I Socialvetenskapligt tidsskrift har Jens Guldager defineret modellen således:

Figur 1: Model af en logisk mål-middel-rational tankegang i sagsbehandling.

”Med udgangspunkt i de givne problemer defineres målene med indsatsen, derefter vælges midler, der med sandsynlighed kan opfylde de givne mål, hvorefter indtrufne forandringer, resultater og bivirkninger registreres... en grundlæggende tankeform i den bureaukratiske organisation, som meget ofte er den organisatoriske ramme for det sociale arbejde“ (Guldager, J. 2000).

Modellen angiver således en måde at systematisere det sociale arbejde på. Men indholdet i arbejdet efter modellen vil være forskelligt alt afhængig af, hvilket perspektiv man arbejder ud fra (f.eks om det er en tradition med fokus på individet som overvejende biologisk

eller socialt væsen), hvilke handlemuligheder, hvilken etik man har i arbejdet mv.

Offentlig forvaltning: Indtil nu har vi taget for givet, at vi kunne tale om en myndighed, der handler. Nu må vi imidlertid uddybe, hvad dette begreb: “offentlig forvaltningsmyndighed” dækker over, eller mere præcist: hvem hører til kategorien “offentlig forvaltningsmyndighed”? Hvilke personalegrupper i det offentlige har andel i denne myndighed og er med til at forvalte i dens navn og er derved altså underlagt de regler, som gælder en offentlig myndighedsudøver?

GRUNDLOVEN § 3:

Den lovgivende magt er hos kongen og folketinget i forening. Den udøvende magt er hos kongen. Den dømmende magt er hos domstolene.

Figur 2: Formuleringen af magtens tredeling ser sådan ud i den gældende grundlov.

Det offentlige forvaltningsmyndighedsbegreb omhandler de myndigheder, der er omfattede af Grundloven § 3, citat: ”den udøvende magt”. Det vil sige, at man her kan bruge udelukkelsesmetoden og konstatere, at lovgivende magt (folketinget) og dømmende magt (domstolene) ikke er omfattede af begrebet, og dermed heller ikke er dem de manuelle sagsbehandlingsregler tilsigter. Reglerne gælder offentlige forvaltningsmyndigheder. Med andre ord er svaret på vores spørgsmål, hvem der er omfattet, at det er personalegrupper som politikere og offentligt ansatte som fx socialrådgivere, pædagoger og lærere.

Manuelle sagsbehandlingsregler er regler, som skal bruges af medarbejdere, der er omfattet af det offentlige forvaltningsmyndighedsbegreb. Vi har nu svaret på, hvem der tilhører den “offentlige forvaltningsmyndighed”. Vi kunne dernæst spørge, hvad “manuelle sagsbehandlingsregler” er, og hvor vi kan finde dem. Der er en opdeling mellem det manuelle sagsarbejde (det arbejde, som ikke er it-understøttet) fx en pædagoes observationsnotater skrevet i hånden og det digitale sagsarbejde, hvor elektronikken indgår fx journalføring på PC. Forvaltningsloven, lov om offentlighed i forvaltningen og lov om retssikkerhed og administration på det sociale område er processuelle sagsbehandlingsregler, som hører til de manuelle sagsbehandlingsregler. Derimod er lov om behandling af personoplysninger

en processuel sagsbehandlingslov, som man vil sige hører til det digitale sagsarbejde. Folketinget har dog i 2009 brudt med denne opfattelse og overført hjemmelen til videregivelse af personoplysninger i manuelle sager fra forvaltningsloven til lov om behandling af personoplysninger, se forvaltningsloven § 28, stk. 1 + lov om behandling af personoplysninger § 1 stk. 3.

Udover de fire ovenfor nævnte sagsbehandlingslove, vil vi blot nævne, at der ydermere er en tendens til, at der kommer særskilte sagsbehandlingsregler i den sociale lovgivning. Eksempel på dette er reglerne på børne- og ungeområdet.

I forhold til fx inhabilitet, vejledningspligt, begrundelse og klagevejledning, så findes disse regler i forvaltningsloven og notatpligt findes i lov om offentlighed i forvaltningen, hvorfor disse regler altid bruges af rådgiveren uanset om man arbejder med it-understøttet sagsarbejde eller ej.

Endelig kan vi spørge, hvornår sagsbehandlingsreglerne skal tages i anvendelse. Til det sidste kan vi svare, at en offentlig forvaltningsmyndighed, fx en kommune, skal følge et sæt spilleregler, de processuelle sagsbehandlingsregler, når kommunen skal træffe en afgørelse i forhold til en borger. Disse sagsbehandlingsregler er et udtryk for, hvordan kommunen skal optræde i forhold til borgerne og deres sager, og for hvordan kommunen bør optræde. Det hedder også "god forvaltningsskik". Sagsbehandlingsreglerne skal sørge for at forskellige persongrupper arbejder reguleres til at følge god forvaltningsskik. I det følgende gennemgår vi principperne for de forskellige grupper set ud fra et juridisk perspektiv.

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

1. Prøv at se i SEL § 50 (Serviceloven § 50) og reflekter over, hvad du anser for at være en proces, og hvornår du anser noget for at være et produkt? Hvordan mener du, at man kan skelne imellem de to ting?
2. Hvordan fungerer din praksis i forhold til Ankestyrelsens fokuspunkter?
3. Hvordan er du selv omfattet af det offentlige forvaltningsmyndighedsbegreb?

SYSTEMATIK I JOURNALFØRING FRA JURIDISK VINKEL

Udgangspunktet

Undervisningsmaterialet her viser udgangspunktet for den systematik, man kan finde rundt omkring i landets kommuner set ud fra et juridisk perspektiv. Systematikken tager ikke alene udgangspunkt i den enkelte sociale ydelse og de processuelle regler, men følger nok ofte også et økonomisk sigte:

- Det må antages, at en families rettigheder i forbindelse med en sag er afgørende for det sociale arbejde. En familie har igennem flere love adgang til rettigheder både i forhold til *den materielle del/ ydelsesdelen* og i forhold til *den processuelle del/ fremgangsmåden*. Dette giver en familie retssikkerhed. Netop opretholdelsen af retssikkerheden er fundamental for det danske retssamfund.

Det er rådgiveren, der har det daglige ansvar for at omsætte de ovenstående krav til handling. Derfor er det nødvendigt at se på nogle af de mere grundlæggende krav til systematik og journalføring i forhold til flere perspektiver. Perspektiverne udgør hensyn til:

- regnskab
- familiemedvirken
- sagsbehandling

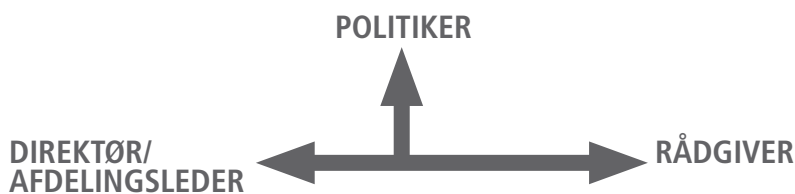
Det følgende afsnit om myndighedsudøvelsen bygger på “Håndbog om anbringelsesreformen”, 2007.

Myndighedsudøvelsen: Myndighedsudøvelsen i kommunalt regi har flere niveauer:

- *Politiske niveau.*

Kommunalbestyrelsen og tilhørende stående udvalg (også ofte kaldet fagudvalg). Her har lovgivningen skærpet krav til en sammenhængende børnepolitik samt fastlæggelse af sagsbehandlingsstandarder, der skal sikre, at myndighedsrollen bliver udført korrekt. I forbindelse med disse standarder er der indført krav om opfølgning og revision af disse. Det sted i Lov om social service (Serviceloven, forkortet SEL), hvoraf det fremgår, er: § 19. Her står kravene til samarbejdet indskrevet. Derudover står standarder i sagsbehandlingen i sager om særlig støtte til børn og unge beskrevet i Bekendtgørelse nr. 614 af 15/6-06. Af Bekendtgørelsen fremgår det klart, at lovgiver har besluttet, at der skal strammes op på retningslinjerne for sagsbehandling inden for børne- og ungeområdet.

Hensigten er, at sikre en sammenhæng mellem de politiske mål og de ressourcer, som politikerne afsætter til indsatsen på børne- og ungeområdet.

Figur 3: Myndighed har et politisk og et administrativt niveau, der er underlagt lovkrav. Rådgiveren skal hjælpe myndigheden med at overholde lovkravene.

- *Det administrative ledelsesniveau*

Direktører og afdelingsledere samarbejder ofte med politikerne i forbindelse med udarbejdelse af en sammenhængende børnepolitik, af mål samt udarbejdelse af standarder. De udarbejder lokale retningslinier til rådgiverne, kompetenceplaner mv.

Rådgiverne er ofte det, man kalder myndighedsrådgivere i de aktuelle sager om udsatte børn og unge og deres familier. Det er rådgiverne, der udfører § 50-undersøgelsen, udfærdiger en begrundet beslutning og udarbejder evt. indstilling til Børne- og ungeudvalget. Det er rådgiverens rolle at sikre at de formelle krav, som stilles til myndighedsudøvelsen, overholdes. Det gælder både i forhold til de materielle krav i bl.a. lov om social service vedrørende foranstaltningerne samt de målsætninger, som er udstukket fra politikerne. Kravene til samarbejdet står bl.a. skrevet i §§ 19+47.

Regnskabsbekendtgørelsen er grundstammen af indholdet i systematikken. Det er den, fordi den udgør det minimum af oplysninger, der skal til, for at udgifter der er afholdt i henhold til reglerne, refunderes, jf. bekendtgørelse nr. 1246 § 68. Ifølge lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 85 fastsætter velfærdsministeren/socialministeren kravene i en bekendtgørelse.

Økonomiske perspektiv: Regnskabsbekendtgørelsen

- Bekendtgørelsen anvendes for udbetaling af refusion og tilskud, regnskabsaflæggelse og revision af regnskaber for udgifter omfattet af ordninger om refusion eller tilskud fra staten, efter bl.a. lov om social service, se bekendtgørelse nr. 1246 af 15/12/2008 § 1:

For at opnå statsrefusion eller tilskud skal følgende betingelser være opfyldt:

- Ydelsen eller tilskuddet skal være tildelt i overensstemmelse med lovgivningen
- Udgifterne skal være bogført i overensstemmelse med konteringsreglerne
- Kravene i denne bekendtgørelse skal være opfyldt, se bek. nr. 1246 § 3

I forbindelse med oprettelse af en sag, og inden der udbetales ydelser eller tilskud til en person i henhold til de love, som bekendtgørelsen omfatter, jf. § 1 i bekendtgørelsen, skal følgende fremgå af personsagen og være dokumenteret:

- Personens CPR-nummer eller henvisningsnummer
- Statsborgerforhold herunder opholdsgrundlag
- Bopæl
- Civilstand
- Ægtefælle og børn (ved CPR-nummer og henvisningsnummer), jf. dog § 34 i bekendtgørelsen
- Personens og en eventuel ægtefælles eller samlevers indtægts- og formueforhold af betydning for tildeling eller udmåling af en ydelse, og ændring heraf
- Beregningsmetode ved udmåling af en ydelse. Beregningsmetoden anses for dokumenteret ved henvisning

til typekoder i kommunens edb-baserede program, se bekendtgørelse nr.1246 § 32.

Notatpligt - tydelig sprogbrug: Notatpligten efter lov om offentlighed § 6 er ikke kun med til at sikre retssikkerhed set ud fra et borgerperspektiv eller myndighedsperspektiv. Notatpligten har også stor betydning i forhold til regnskabsbekendtgørelsen. På den baggrund handler den ikke kun om det processuelle, dvs. det at skrive og dokumentere, men lige så meget om indholdet, dvs. hvad man skal skrive.

Pligten til at notere sagens gang gælder ikke så meget formkrav til det endelige produkt. De ligger fast i § 50 i lov om social service, der tydeligt slår fast hvilke punkter, man skal omkring i sin journal. Notatpligten handler mere om, at journalen skal have en tydelig sprogbrug. Teksten skal have en gennemskuelig og sammenhængende fremstillingsform. På den måde sikrer rådgiveren både borgerens retssikkerhed og dokumentation af sin egen proces.

Denne indgangsvinkel får indflydelse på, hvordan man ude i kommunerne opbygger sine journalsystemer og på, hvilke krav man stiller til medarbejdernes skriftlighed. Kravene til en klar fremstillingsform skal stilles dels af hensyn til opfyldelse af proceduren, dels af hensyn til opfyldelsen af de materielle krav. De materielle krav er her tænkt som krav om en *neutral tekst*, når rådgiveren er i *beskrivelsesfasen* og krav om en *faglig tekst*, når rådgiveren er i *analyse- og vurderingsfasen*.

Normalt vil man sige, at processuel retssikkerhed handler om, at sagen behandles korrekt fra start til slut. Materiel retssikkerhed handler mere om indholdet af reglerne. Med andre ord så handler materiel retssikkerhed om, at en familie får det, som den har retskrav på. Det påhviler nemlig ifølge bekendtgørelsen kommunalbestyrelsen at sikre, at kommunen har lavet hensigtsmæssige forretningsgange for sagsbehandling, udbetaling og regnskabsaflæggelse for ydelser eller tilskud omfattet af regnskabsbekendtgørelse, herunder for de anvendte edb-systemer. Der skal yderligere være etableret dokumenterede interne kontroller. Se bekendtgørelse nr. 1246 § 28.

Dokumentations- og regnskabssystem: Der skal i hver kommune foreligge et dokumentations- og regnskabssystem bestående af bl.a. følgende:

- Journal
- Personbogføring, se bek. nr. 1246 § 29

Al relevant dokumentation vedrørende ydelser eller tilskud til personer, hvor der ydes statsrefusion eller -tilskud, skal journaliseres, jf. dog §§ 42-43 og §§ 47-48 og § 52 i bekendtgørelsen. Personsagen skal indeholde al relevant dokumentation eller henvisninger hertil. Anvendes forskellige journalsystemer vedrørende samme person, skal dette fremgå af kommunens retningslinjer for sagsbehandlingen og af oversigtsjournalen, se bekendtgørelse nr. 1246 § 30.

Af hver enkelt sag skal grundlaget for tildeling af ydelsen eller tilskuddet, jf. § 3 i bekendtgørelsen, fremgå. Herunder beregningsmetoden, og alle oplysninger om senere ændringer af forholdene, der kan medføre en ændring i tildelingen eller udmålingen af hjælpen samt dokumentation herfor. I mere omfattende sager, som typisk er sager med flere ydelses- eller foranstaltningstyper, skal der foreligge en samlet oversigt i kronologisk rækkefølge over henvendelser, ydelser/tilskud og afgørelser i et regnskabsår (summarisk datooversigt), se bekendtgørelse nr. 1246 § 31.

Det skal registreres på den enkelte sag, hvornår sagen skal tages frem med henblik på opfølgning og fornyet vurdering af økonomiske eller andre forhold, jf. kravene i de enkelte love. Dette skal man især være opmærksom på i børne- og ungeområdet.

Sagen skal indeholde oplysning om grundlaget for og resultatet af den foretagne vurdering. Se bekendtgørelse nr. 1246 § 46. Ligesom der stilles krav til bogføring af personsagen, som skal gøres i henhold til bekendtgørelse nr. 1246 § 51.

Systematik: sammenhæng i børnepolitik

På børne- og ungeområdet har man et krav, hvorefter kommunerne skal lave en sammenhængende børnepolitik. Hensigten med dette har været at få lavet nogle skriftlige retningslinjer for arbejdet med denne målgruppe. Herunder at man får nedskrevet nogle procesuelle overvejelser i forhold til sagsgangen, som kan have indflydelse på systematikken, se endvidere bekendtgørelse nr. 614 af 15/6-06 om standarder i sagsbehandlingen i sager om særlig støtte til børn og unge.

I den forbindelse skal støtten nemlig dokumenteres i journalen, så der skabes gennemsigtighed og dokumentation for faglig korrekt udført arbejde. Et af fokuspunkterne i den sammenhæng er, at man som myndighedsperson tillige skal være opmærksom på formålet med ens fagområde. Det står i lov om social service i §§ 1+46.

Rådgivning skal stå til rådighed for alle. De almene servicetilbud dækker brede målgrupper. Tilbud, der retter sig mod personer med særlige problemer, forudsætter en individuel behovsvurdering. Supplerende formålsbestemmelser er det muligt at finde i lov om social service §§ 19, 21, 46 og 81.

Kravet om en sammenhængende børnepolitik bliver ofte styrende for udgangspunktet for dels selve systematikken, dels for indholdet af systematikken, idet der kan være sammenhænge mellem formål i lovgivninger og de politiske mål, man arbejder ud fra.

Standarder for sagsbehandling: I forbindelse med Anbringelsesreformen kom Bekendtgørelse nr. 614 af 15/6-2006, hvorefter kommunerne skal lave standarder for sagsbehandlingen i børne- og ungesager. Der er altså krav om at etablere standarder, som alle medarbejdere i kommunen, der er omfattet af begrebet offentlig forvaltning, og som udfører socialt arbejde, er omfattede af. Bekendtgørelsen indeholder krav til, hvad kommunalbestyrelsen skal beskrive: Hvordan kommunen vil gennemføre sin sammenhængende børnepolitik – herunder: Hvordan kommunen skaber sammenhæng mellem de følgende tre : det generelle arbejde, det forebyggende arbejde og den målrettede indsats over for børn og unge med behov for særlig støtte

Der er endvidere nogle minimumskrav til :

1. Den tidlige indsats, herunder hvordan kommunen sikrer, at skoler, dagtilbud m.v. foretager de nødvendige underretninger. Endvidere hvordan kommunen sikrer, at der sker opfølgning på de nævnte underretninger, samt underretninger modtaget fra andre kommuner, jf. § 152 i lov om social service, og underretninger modtaget fra privatpersoner, jf. § 154 i lov om social service.
2. Inddragelse af forældremyndighedsindehaveren og barnet eller den unge under hele indsatsen.
3. Systematisk inddragelse af familie og netværk, jf. § 47 i lov om social service.
4. Opfølgning og evaluering af de konkrete indsatser i den enkelte sag, jf. § 70 i lov om social service, herunder kommunens tilsyn og forberedelse af hjemgivelse af barnet, jf. § 68, stk. 4 og 5, i lov om social service.
5. Afdækning af de særlige forhold og indsatser i forhold til unge, der er fyldt 15 år.

I det følgende giver vi henvisninger til lovgrundlaget for punktet og anbefalinger til, hvad der skal inddrages under punktet.

1. Den tidlige indsats

Man kan her komme ind på den sammenhængende børnepolitik. Se lov om social service § 19 stk. 2. Der kan man læse om lovgrundlaget for den sammenhængende børnepolitik. Beskrivelser omkring håndteringen af underretningspligten er det ligeledes vigtigt at have med her. Dvs. beskrivelser af hvornår og hvordan medarbejdere i kommunen underretter i henhold til lov om social service. Hvordan håndterer man som myndighedsudøver en underretning? Se her Lov om social service § § 152-154. Paragrafferne handler om underretningspligt. Se desuden Bekendtgørelse 1336, i den er lovgrundlaget for proceduren beskrevet.

2. Inddragelse

Standarderne i kommunen skal beskrive, hvordan både barnet/den unge og forældremyndighedsindehavere inddrages under hele forløbet.

Dette kan ske bl.a. ved opfyldelse af de krav, som allerede ligger i Lov om social service f.eks § 48 om børnesamtalen, krav om inddragelse som beskrevet i § 50 og arbejdet med handleplanen efter § 140.

Man skal her også indtænke Lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 4. Ifølge den skal en borger have mulighed for at medvirke i sin egen sag. Ligesom sagsbehandlingsreglerne generelt giver en borger rettigheder, som kan være med til at sikre inddragelse fx retten til aktindsigt efter forvaltningsloven § 9 og retten til at blive vejledt efter forvaltningsloven § 7.

3. Systematisk inddragelse

I lov om social service §§ 46+47, stilles der ikke krav til konkrete metoder. Disse skal derfor fremgå af standarderne, så medarbejderne ved, hvad de skal forholde sig til.

Dette gælder både i forhold til myndighedsudøverrollen og i forhold til tværfagligt samarbejde. Det kan fx være netværksmøder, hvor medarbejdere, som ikke sidder med myndighedsrollen også kan have en funktion. Faktisk stiller reformen krav om inddragelse af både det professionelle net-

værk og det private netværk. Derfor kan der være behov for beskrivelser af metoder til dette arbejde.

4. Opfølgning og evaluering

Standarderne skal beskrive, hvordan medarbejderne skal gøre i forbindelse med opfølgning og evaluering af indsatsen i sagen. Lovteksten til denne beskrivelse er lov om social service §§ 68 + 70 samt § 140.

Kommunen skal også være opmærksom på efterværn, jf. Lov om social service § 76.

Det skal bemærkes, at hvis man er over 18 år, så gælder voksenbestemmelserne i lov om social service ligeledes!

5. Unge over 15 år

Kommunens standarder skal beskrive, hvordan man vil håndtere denne målgruppe. Beskrivelsen skal gælde dels i forhold til, at målgruppen kræver særlige hensyn for at få hjælpen til at lykkes. Dels i forhold til at denne målgruppe har særlige rettigheder.

Kommunen skal desuden have mål for at kunne vurdere ovenstående samt have en beskrivelse for tilsyn.

Indholdet af – og information om standarderne: Det er op til den enkelte kommune, hvor konkret den vil udforme standarderne, og hvordan kommunen vil formidle sine standarder.

Nogle kommuner har lavet meget overordnede beskrivelser af standarderne, der er lagt på deres hjemmeside.

Andre kommuner har lavet konkrete tekster med beskrivelse af – og anvisninger til, hvordan fx en underretningssag forløber, med links til fx en underretningsblanket til kommunens sammenhængende børnepolitik eller til en tekst, der konkret beskriver, hvordan man kan vurdere, om en § 50-undersøgelse skal iværksættes og i givet fald hvordan.

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

1. Hvilke overvejelser gør du dig i forhold til notatpligten i din daglige praksis?
2. Hvordan har regnskabsbekendtgørelsen indflydelse på dit dokumentationsarbejde?
3. Hvordan påvirker din kommunes sammenhængende børnepolitik dit daglige arbejde?

FORMÅL MED JOURNAL

Formålet med at have systematik i journalen er, at det skal være gennemskueligt, hvordan myndigheden er kommet frem til en beslutning. Endvidere, at det er let at orientere sig i journalen og få et overblik.

Der er flere både juridiske, organisatoriske og sagsbehandlingsformål med journalen:

Et beslutningsgrundlag

Først og fremmest er journalen et beslutningsgrundlag, dvs. at den skal dokumentere, at der er sammenhæng mellem det retslige, de faktiske omstændigheder og beslutningen/afgørelsen, som vist på følgende figur.

Figur 4: Figuren viser, at der skal være sammenhæng mellem det retslige, de faktiske omstændigheder/oplysninger og beslutningen/afgørelsen.

Det *juridiske* handler i bund og grund om at sikre de grundlæggende juridiske grundprincipper som fx

- legalitetsprincippet (lovhjemmel) dvs., at rådgiveren ikke må gøre noget uden at have hjemmel i paragrafferne og/eller ikke må handle i strid med dem.
- lighedsprincippet (lige for lov), dvs., at rådgiverne kun må tage hensyn til saglige oplysninger og skal behandle borgerne ens ud fra disse hensyn. Populært sagt: Sådan som man gjorde i går, sådan gør man også i dag, medmindre saglige hensyn tilsiger andet.

- proportionalitetsprincippet (omfang af indsats/ydelse i forhold til problemstilling), dvs., at rådgiveren ikke må overreagere på en problemstilling og udøve et større indgreb i familiens liv end højst nødvendigt.
- skøn (ikke sætte et lovbestemt skøn under regel), dvs., at hvor det i lovgivningen er besluttet, at kommunen ifølge loven skal foretage et individuelt skøn, må den enkelte kommune ikke selv lave sin egen regel i stedet for skønnet.

Et retssikkerhedsdokument

Retssikkerhed over for borgeren: Journalen er et retssikkerhedsdokument, hvis parterne fx skal partshøres, eller de ønsker aktindsigt eller at anke. Ligesom det er dokumentation for sagsbehandling og beslutninger/afgørelser i tilfælde af anke. Derfor er der også notatpligt om det, borgeren siger, der kan have betydning for sagen – dette skal inddrages i rådgiverens vurdering, uanset om rådgiveren mener, at det er ”dumt” sagt eller på anden måde finder det upassende. På den måde kan borgeren også genkende sig selv i journalen.

Ud fra en retssikkerhedsmæssig vinkel jf. lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 4 og de rettigheder, som eksisterer i lov om socialservice på børne- og ungeområdet, skal der være fokus på systematikken – og dermed på gennemsækeligheden i - og overblikket over journalen, ellers risikerer man, at retssikkerheden for borgeren bliver undermineret.

Retssikkerhed for den enkelte rådgiver: Journalen er rådgiverens dokumentation for sagsarbejdet - herunder de beslutninger, der er truffet. Det gælder både i forhold til ledelsen, i forhold til borgerne, i tilfældet af en anke og i tilfældet af en domstolssag.

Et eksempel ● ● ●

I en kommune blev lønkontoret ved med at udbetale løn til en familiepleje for tilsyn med en ung borger, selvom kontrakten både mundtligt og skriftligt var ophævet. Efter seks måneder blev fejlen opdaget, og der blev rejst krav om tilbagebetaling. Sagen blev afgjort i retten, hvor familieplejen blev dømt til at tilbagebetale lønnen for de 6 måneder, selvom den kunne dokumentere, at den havde fortsat tilsynet.

Argumentet var, at der i journalen var dokumentation for, at et tilsyn ikke længere var nødvendigt, hvorfor der var truffet beslutning om, at det skulle ophøre. Dette var iflg. journalen meddelt familieplejen både mundtligt og skriftligt.

Styrings- og kontrolorgan

Kontrolgrundlag for ankesystem og revision: Gennem en journal kan ankesystemet og revisionen kontrollere, om retsgrundlaget for en afgørelse er i orden.

Styrings- og kontrolgrundlag for ledelsen: Ledelser har behov for at beskrive, analysere og styre det sociale arbejde i forhold til forskellige parametre, eksempelvis økonomi og resultater - både på det administrative og på det politiske niveau er der behov for dette.

Sammenkørsel af forskellige journaler på forskellige parametre giver ledelser værktøj til dette, til at udføre denne analyse. Et parameter kunne fx være, hvor mange ressourcer der bliver brugt på familiekonsulenter pr. rådgiver.

Samtidig er det et værktøj til at kontrollere den enkelte rådgiver/gruppe i forhold til brug af foranstaltninger, økonomiske bevillinger mv. Dette sker fx ved at tage stikprøver af, om rådgiverne overholder diverse tidsfrister.

Offentlig hukommelse: Journalen er en offentlig hukommelse, der husker for den enkelte rådgiver og andre, der har del i sagen. Eksempelvis er det ved rådgiverskift, ferie mv., vigtigt, at det er gennemskueligt, hvad der er beskrivelse og vurdering, dvs. hvad beslutningsgrundlaget er.

Dette gælder også i forhold til at fastholde vurderinger, beslutninger, mål og opfølgning for den enkelte rådgiver.

Den er et fællesdokument for det tværfaglige samarbejde. Dette gælder fx for handleplanen, hvor der skal stå, hvilke fagpersoner, der har ansvar for de konkrete tiltag, der er i planen. I lov om social service er det muligt at se dette omtalt i § 50 stk. 4. Her står at kommunalbestyrelsen som led i undersøgelsen skal inddrage de fagfolk, der allerede har viden om barnets eller den unges og familiens forhold.

Aktivt redskab i processen, der understøtter inddragelsen af familien

Når forældrene får indsigt i journalen, og rådgiveren deler sine overvejelser og vurderinger med dem, skal de kunne se en sammenhæng mellem forholdene, sådan som de er beskrevet i beskrivelsen og den vurdering, der er lavet af socialrådgiveren.

I lov om social service § 50 stk. 6 er det muligt at læse nærmere om dette. Bl.a. står der dér, at undersøgelsen skal resultere i en begrundet stillingtagen til, om der er grundlag for at iværksætte foranstaltninger. Hvis der er det, så slår loven fast, at det så skal fremgå hvilke foranstaltninger der er tale om. Endelig står der i paragraffen, at der så skal være partshøring om dette. Det er et krav fra forvaltningsloven § 19. Det krav siger nemlig, at myndigheden skal partshøre en part i en sag, hvor det ikke kan antages at parterne er bekendt med, at myndigheden er i besiddelse af bestemte oplysninger vedrørende sagens faktiske omstændigheder.

Der må ikke træffes afgørelse, før myndigheden har gjort parten bekendt med oplysningerne og givet denne lejlighed til at fremkomme med en udtalelse. Det gælder dog kun, hvis oplysningerne er til ugunst for den pågældende part og er af væsentlig betydning for sagens afgørelse.

Dette arbejde kan føre til en fælles forståelse af, at der er uenigheder, der skal drøftes, før man kan komme videre med sagen. Og/eller af en fælles mening om, hvilke problemer og ressourcer, der er i familien og dens omgivelser. Dette giver igen et grundlag, det er muligt at arbejde videre med sagen på.

På den måde er en journal også familiens redskab til kontrol. Denne funktion er her i bogen tillige omtalt i afsnittet om journalen som retssikkerhedsdokument.

Forsknings- udviklings- og planlægningsmateriale

Journalen bruges som et grundlag for forvaltningens praksis og som et grundlag til diskussion af den. Man kan bruge den til en generel vidensopsamling kollegerne imellem. F.eks. kan man gennem journalerne dokumentere, at en bestemt døgninstitution generelt egner sig til en bestemt type af problemer

Ved at bruge en bestemt systematik i journalerne, kan de også bruges forskningsmæssigt i forhold til at lave fx sammenlignende undersøgelser.

Intentionen må være at skabe viden om, hvordan metoder og foranstaltninger virker for familien, således at myndigheden bruger deres ressourcer bedst muligt.

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

1. Hvilken form for dokumenttype har størst betydning for dit arbejde med børne- og ungesager? Hvad bruger I jeres dokumenter til i det daglige arbejde.
2. Hvad gør I selv i din forvaltning for at sikre, at de bedste metoder og foranstaltninger bliver brugt i jeres børne- og ungesager?

Lov om social service § 50

Viden: Anbringelsesreformen lægger op til, at rådgiverne i deres § 50-undersøgelse benytter sig af både objektiv – og subjektiv viden, når de skal beskrive, analysere og vurdere en familie.

Vi synes derfor, at det er vigtigt at definere, hvad viden er - vi har valgt at indlede med Jerome Bruners definition på, hvad viden er, fordi den er i tråd med den tankegang, der ligger bag ved anbringelsesreformen:

”Viden ikke er absolut sand eller falsk, men der må skelnes mellem den viden, der er personlig viden, (Den subjektive viden, red.) og den viden, der regnes for ”viden i kulturen” – den retfærdiggjorte viden, der har kunnet tåle nærmere undersøgelse og efterprøvelse i en historisk kontekst.” (objektiv viden red.).(Bruner, Jerome: Uddannelseskulturen. Gyldendal 1999. s. 121)

Subjektiv viden: Der er i lovgivningen lagt afgørende vægt på barnet eller den unge, familien og netværket, som de bedste kilder.

Dermed er der lagt vægt på indsamling af viden ud fra et subjektivt perspektiv.

Subjektperspektivet – eller –synet indebærer, at man forstår barnet eller den unge, familien indefra: ”I subjektsynet er det menneskets opfattelser, værdier, intentioner, der er udgangspunktet”. (Bo, Guldager m.fl, red. 2008 s.48).

Barnet eller den unge, familiens valg og handlinger ses ud fra, hvad der bevidst – og ubevidst giver mening for dem.

Dette indebærer, at man betragter mennesket som aktiv deltager og aktør i sit eget liv, dvs. det er selv med til de påvirke de begivenheder, begrænsninger og muligheder, som det lever og har levet under. Man kan også sige, at det konstruerer sig selv og sit liv.

Ud fra et subjektsyn eksisterer der ikke kun en sandhed - ”virkelighed”, men mange forskellige alt efter hvilken sammenhæng, man er i – og alt afhængig af, hvilket perspektiv man tager.

Et barns virkelighed er forskellig alt afhængig af, hvilket perspektiv man beskriver det ud fra. En psykologerklæring vil typisk være beskrevet ud fra et perspektiv på barnets personlighed kombineret med den generelle viden, som psykologen har om menneskelig udvikling og interaktion. På samme måde vil en udtalelse fra skolen være ud fra et læringsperspektiv – og den kontekst, som lærerne i øvrigt sidder i.

Familien/barnet/den unges eget perspektiv vil være afhængigt af i hvilken en sammenhæng, de pågældende skal beskrive det i. Der vil fx være forskel på, hvordan de vil beskrive deres liv over for en psykolog og over for en skolelærer, ligesom der vil være forskel på, hvad psykologen og læreren vil spørge ind til, idet de jf. ovenfor har forskellige perspektiver.

Der er forskel på, hvilken virkelighed man fortæller om sig selv, når man skal undersøges af en socialrådgiver – og hvilken man fortæller sine venner. Der er en lang række faktorer, der gør at historierne bliver forskellige, fx den fortællendes ønske om at fremtræde som en bestemt figur. Hvad den fortællende tror, der forventes, eller hvad hun synes er relevant i de to sammenhænge. Alle ”historierne” er sande, fordi de alle er dele af en selv.

Rådgiverens perspektiv er afhængigt af, hvilket teorigrundlag hun lægger vægt på. Hun vil derfor søge oplysninger, der er relevante for dette. Hun kan fx mene, at årsagen til alkoholmisbrug hos en af forældrene er psykisk betinget og derfor indhente psykologerklæring. Eller at årsagen til misbruget er, at der problemer i familien og derfor lave en nøje undersøgelse af de indbyrdes relationer i den.

Undersøgelser (Egelund T. i: Larsen, J.E og Møller Hornemann I. red.”Socialpolitik”, Hans Reitzel 2007. Uden for nummer nr. 9, 2004: ”Myten om faglighed enighed”, Morten Ejrnæs,) viser, at det spiller en rolle i det faglige skøn, at rådgivernes opfattelser af, hvad der er normalt – og dermed unormalt, hvad der er et godt liv for børn, og forældre og hvad man som fagperson skal blande sig i, versus hvad man personligt har evner og lyst til at blande sig i, primært er ud fra personlige holdninger – ikke ud fra faglige.

Ligesom det spiller en rolle, om klientens problemer kan udløse en af de eksisterende foranstaltninger – man omdefinerer problemet, sådan at det kan udløse en foranstaltning.

Tine Egelund skriver ”socialarbejdernes ”bekymring” formidles ikke i et fælles fagligt sprog, der gør det muligt at præcisere, hvad bekymringen bygger på” (: Bo, Guldager, red. 2008, s. 48).

Dette er selvfølgelig uacceptabelt, fordi vurderingen skal bygge på faglige begrundelser, og den skal være gennemskuelig, således at præmisserne for afgørelse tydeligt fremgår.

Relationer i subjektsynet: Subjektsynet indebærer, at rådgiveren anerkender, at hun og barnet eller den unge, familien gensidigt påvirker hinanden, hvorfor det vil påvirke den viden, som hun indsamler og vurderer på.

Både fagfolkenes og barnet eller den unges, eller familiens egne forskellige beskrivelser er alle sammen virkelige – eller dele af virkeligheder.

Konsekvensen er, at begreberne objektiv/subjektiv får en anden betydning end den, man almindeligvis bruger - fx er forældrenes beskrivelse af deres barn – og skolelærerens beskrivelse af det samme barn lige ”objektive”. Det er selvfølgelig forældrenes subjektive oplevelse af deres barn, men den er - i denne tankegang - ligeså ”objektiv” som skolelærerens. Ligesom skolelærerens oplysninger ikke er ”den eneste sandhed”, men indgår som et element i beskrivelsen.

Relationel viden: Relationel viden er en subjektiv viden, som to eller flere personer, fx en rådgiver og en forældre er enige om, og som de derfor udnævner til en objektiv viden. (Berger og Luckmann: ”Den samfundsskabte virkelighed” s. 117)

En relationel viden bliver konstrueret i fx en samtale, hvor rådgiveren indhenter oplysninger – i første omgang til beskrivelsen - ind imellem laver hun nogle vurderinger eller antagelser af det, som fx en mor oplyser.

Disse vurderinger eller antagelser deler rådgiveren med moderen. Hvis hun får dem bekræftet, bliver de en del af beskrivelsen: Denne viden er jf. ovenstående en relationel viden.

Et eksempel ● ● ●

Efter at moderen har fortalt konkret om sin hverdag med børnene, siger socialrådgiveren: ”Jeg kan forstå, at du er dygtig til at planlægge din dag sådan, at du har tid til at hjælpe børnene

med lektier?” (Hun laver en vurdering af det, hun har fortalt og checker af, om den er rigtig.)
Svaret kan være: ”Ja, det har jeg været vant til i mange år ”

Moderen og rådgiveren er enige om, at moderen har en ressource – de danner sammen en relationel viden, som uden videre kan gå ind i beskrivelsen.

Moderen kan også svare: ”Nej, – sommetider er det rent kaos, så får vi sent aftensmad og børnene bliver for trætte til at lave lektier.”

Her er der tale om en subjektiv viden, der ikke kan vurderes, før den er undersøgt mere konkret, dvs. rådgiveren må spørge mere ind, fx kan hun spørge: ”Fortæl mig om en periode, hvor det var ren kaos”.

Objektiv viden: Iflg. lovgivningen skal beskrivelsen være skrevet så neutralt og sagligt som muligt, dvs. der lægges op til et objektsyn (Håndbogen side 61).

For det første ser rådgiveren barnet eller den unge, familien udefra, dvs., at hun ikke medtænker, at hun og barnet eller den unge, familien gensidigt påvirker hinanden.

For det andet ses barnets eller den unges, familiens valg og handlinger, som et resultat af alle de påvirkninger, begivenheder, begrænsninger og muligheder, som de lever og har levet under. (Karen-Asta Bo, Jens Guldager m.fl. 2008 s. 48). De betragtes som et passivt objekt for omverdenens indflydelse.

Ud fra et subjektsyn kan det jf. ovenstående ikke lade sig gøre, fordi hvert menneske er unikt – det konstruerer sig selv og sit liv.

Selv om barnet eller den unge, familien konstruerer sig, er de dog ikke frit svævende, men præges af den historiske - og aktuelle kultur og sociale forhold, som de befinder sig i - de er i en interaktion med den ydre fysiske - og sociale verden.

Børn og unges liv er gjort til genstand for udvikling af særlig teori og forskning. Der er opbygget begrebsapparater inden for såvel psykologi, sociologi som økonomi, der anvendes i forskning og undersøgelse af børne- og ungdomsliv. Det er vigtigt, at rådgiveren trækker på resultater fra kvalificeret forskning inden for de relevante områder i arbejdet med sagsbehandlingen.

Denne viden må betragtes som objektiv viden, fordi de aktuelt er anerkendt som sådan.

Denne viden er en generel viden om fx risikofaktorer, mestringsstrategier, som rådgiveren skal bruge som hypoteser i sit udredningsarbejde. Det kan være som hjælp til at udforme egen beskrivelse og kan også sætte rammen for, hvordan en rådgiver skal handle. Men teorierne giver ikke anvisning på, hvordan man konkret skal arbejde med det enkelte barn/familie, her træder rådgiverens egen anvendelse af teorien i stedet.

Jens Guldager giver et eksempel på dette (Gamst, Halvskov red. 2004, s. 42):

”Tilknytningsteorierne siger (kort og forenklet), at børn, der bliver adskilt fra forældre oplever et traumatisk tab, en grundlæggende angst for at blive afvist, og derfor en alvorlig sorg.”

”Denne teori er på et abstrakt, overordnet niveau foreskri- vende. Praktikerne ved, at hun/han skal undgå at afskære og udelukke barnets forhold til sine forældre, at kontinuiteten i deres forhold skal bevares, og der skal arbejdes med barnets adskillelsessorg, tab – og traume”

Denne teori er meget værdifuld, men den siger ikke noget om, hvordan rådgiveren konkret skal gøre dette arbejde.

Konklusion

Så hvem bestemmer, hvad den virkelige ”virkelighed virkelig” er? Er det den subjektive viden fra barnet eller den unge, familien, som rådgiveren skal tage afsæt i? Er det den objektive/subjektive viden fra fagfolk? Eller er det den forskning – og de teorier, der er på området?

Konklusionen på dette er med Jens Guldagers ord: “...at spørgsmålet om objektsyn og subjektsyn ikke er et spørgsmål om enten-eller, men om et både-og. De to perspektiver er komplementære, men man kan vægte dem forskelligt” (Bo, Guldager m.fl. 2008 s. 49)

INDHOLDET AF EN § 50-UNDERSØGELSE

Kildemateriale

I en § 50-undersøgelse bruges følgende kildemateriale til at opnå den optimale faglige viden (Håndbog om anbringelsesreformen)

- Egne observationer og samtaler
- Journaler
- Udtalelser fra samarbejdspartnere
 - Forældre
 - Barnet
 - Læge, psykolog, sundhedsplejerske, psykiater, behandlingssteder
 - Skoler og daginstitutioner
 - Andre

Udtalelser fra samarbejdspartnere

De udtalelser, der kommer fra samarbejdspartnerne, er ofte svar på socialrådgivernes forespørgsler. Nogle gange er det almindeligt, at læger, pædagoger, lærere og andre samarbejdspartnere i deres svar kun laver en vurdering af barnet – uden konkret at skrive noget om, hvad de bygger deres vurdering på. Det er derfor vigtigt, at socialrådgivernes forespørgsler er konkrete og præcise: At man fx beder en børnehave om en *beskrivelse* og vurdering af barnet i forhold til dets generelle udvikling/udvikling på et specielt punkt, dets adfærd og dets kontakt med børn og voksne.

Når det er vigtigt, at en udtalelse også er beskrivende, er det bl.a. fordi det i processen skal bruges til at gå i dialog med forældrene om deres barns forhold med henblik på, at der eventuelt skal ske en forandring.

For at der kan ske en forandring, er det nødvendigt, at det budskab man har, giver mening for forældrene.

Forældre har - specielt i en sårbar situation - brug for helt konkret at få at vide, hvad fx pædagogerne er bekymrede over. Det kan kun give mening for dem, hvis beskrivelsen er så konkret, at de via beskrivelsen kan se deres barn for sig.

Et eksempel ● ● ●

En pædagog udtaler: ”Vi synes, at Jonas er blevet meget stille har brug for meget kontakt med de voksne, og han leger ikke mere med andre børn.”

Ovenstående er en vurdering fra daginstitutionens side, som ikke indeholder en beskrivelse, der er så konkret, at forældrene kan se deres barn for sig. En beskrivelse kunne fx være

Pædagogen udtaler: ”Jonas er den sidste måned blevet meget stille og er begyndt på at ville sidde på skødet af mig og de andre voksne. Før var han meget optaget af at lege med de andre drenge – og kunne fint lege med de andre i op til en time uden nogen voksenkontakt.

Nu trisser han meget rundt for sig selv – og glider hurtig af på legen med de andre børn. I stedet for kredser han omkring mig eller en af de andre voksne – og prøver at komme op på skødet, når der er en lejlighed til det. Når han kommer op på skødet af mig putter han sig stille ind til mig. Når jeg tager ham ned, protesterer han ikke, men trisser stille hen til legetøjet.”

En sådan udtalelse giver billeder til forældrene, der er medvirkende til, at det giver mening for dem, at pædagogen er bekymret for deres barn

Det skal understreges, at selv om fx en psykologs udtalelse indeholder en vurdering af barnet, en prognose for dets udvikling og forslag til foranstaltninger, er det en del af **beskrivelsen**, som socialrådgiveren udarbejder sammen med familien – og som der senere skal foretages en socialfaglig vurdering på.

Inddragelse af familien

”Barnet eller den unge, familien og netværket er de bedste kilder, når det handler om at få kendskab til forhold i barnets eller den unges

liv. Deres forestillinger om, hvad der kan hjælpe, kan være centrale for valget af foranstaltninger”.

Dette citat stammer fra Håndbog om anbringelsesreformen og det understreger lovgivningens krav om inddragelsen af borgeren.

Når man skal lave en systematisk § 50-undersøgelse, er det derfor vigtigt at medtænke de regler, der er på området i lov om social service og i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

Retssikkerheden defineres i § 4. En fortolkning af lov om retssikkerhed og administration på det sociale område kan lyde sådan:

- Notatpligt, Offentlighedsloven § 6
- Bisidder/ret til at lade sig repræsentere, Forvaltningsloven § 8
- Ret til aktindsigt, Forvaltningsloven § 9 (part)
- Partshøring, Forvaltningsloven § 19
- Begrundelse mv., Forvaltningsloven §§ 22-25
- Ligesom der er rettigheder i lov om social service på børne- og ungdomsområdet

Det er her vigtigt at påpege, at borgeren skal være klar over, at der er tale om rettigheder. Rådgiveren skal være opmærksom på sin egen adfærd i forbindelse med retssikkerhedsprincippet. I forarbejderne til lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 4, kan man læse om dialogprincippet i forhold til familiens medvirken i egen sag. Socialministeriets tolkning af af princippet står i vejledning nr. 86 fra ministeriet. Her kan rådgiveren læse det, som i daglig tale kaldes ”dialogvejledningen”.

REFLEKSSIONSSPØRGSMÅL

1. Hvad forstår du ved lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 4?
2. Hvordan vil du gøre for at opfylde den omtalte § 4? (jf. 1.)
3. Hvordan forstår du dialogprincippet?
4. Er dialogprincippet en del af din sagsbehandling på din arbejdsplads?

Samtale med barnet/den unge

I forhold til lov om social service § 48 fremgår det, at der skal finde en samtale sted med barnet/den unge. Det betyder, at barnet/den

unges mening indgår i sagsmaterialet og bør tillægges betydning i forhold til vurderingen/afgørelsen. Hvis en samtale vil være til skade for barnet/den unge eller af anden grund ikke kan gennemføres, bør barnets/den unges holdning komme til udtryk i sagsmaterialet på anden vis.

Barnet/den unge kan nægte at udtale sig, i givet fald vil § 48 stadigvæk være opfyldt. Dog skal det fremgå af journalen, at barnet/den unge ikke ønsker at udtale sig.

Inddragelse af familie og netværk

Med andre ord, så har retssikkerhed og inddragelse indflydelse på systematikken og journalføringen.

I forhold til lov om social service § 47 fremgår kravet om systematisk inddragelse af familie og netværk, men § 47 indeholder ikke en egentlig metode.

Rådgiveren skal sørge for, at det fremgår af journalen, hvilke metoder, der er taget i brug for at inddrage borgeren. Om der fx er brugt familierådslagning, netværksmøder eller andet.

Beskrivelsen

Formelle formuleringer om og krav til beskrivelsen kan læses i lov om social service § 50 stk.3. Her bliver det slået fast, at kommunalbestyrelsen skal afdække ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket. For unge, der er fyldt 15 år, skal undersøgelsen afdække de særlige forhold, der skal indgå ved valg af indsats for denne aldersgruppe, jf. § 52 og § 76. stk. 4.

Kommunalbestyrelsen skal desuden som led i undersøgelsen inddrage de fagfolk, der allerede har viden om barnets eller den unge og familiens forhold + officialprincippet. Kravene vedrørende dette princip skal søges i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 10. Af den fremgår det, at det er myndighedens ansvar at skaffe de nødvendige oplysninger i sagen.

De 8 krav. Juridiske – og etiske krav til en beskrivelse: I afsnittet herunder redegør vi for 8 krav til en beskrivelse. Hvis man følger dem, opfylder man både lovgivningens krav – og opfylder samtidig de etiske krav til en god sagsbehandling.

Beskrivelsen skal indeholde udsagn, der er:

1. Konkrete
2. Ikke vurderende
3. Med kildehenvisninger
4. Præcise
5. Beskrivelse af relationen mellem familien/barnet/den unge og dem, der udtaler sig
6. Uden overflødige oplysninger
7. Citater fra familien/barnet/den unge
8. Tolkning af citater fra familien/barnet/den unge, der er vurderet sammen med dem

1. Konkrete og præcise oplysninger: Oplysninger skal være så konkrete, at man kan se en situation for sig, når familien har fortalt om dele af deres liv. Altså: Hvad gjorde du? Hvor? Hvordan? Hvornår? Hvor tit? Med hvem?

Nedenfor gives nogle eksempler:

En beskrivelse af en morgen i en familie:

Hvem står op, hvornår og hvordan? Hvordan har hver enkelt familiemedlem det med at komme op? Hvornår og hvad får hvem at spise til morgenmad? Hvem gør hvad og hvordan, når børnene skal i skole eller daginstitution? Er det altid sådan? Eller er der andre gange, hvor det fungerer anderledes?

Fritidsforhold:

Hvor, hvornår og hvor tit er barnet sammen med nogen venner? Hvordan er det sammen med dem, og hvad betyder de for barnet? Hvilke erfaringer har barnet med at være sammen med venner?

2 Ikke vurderende beskrivelse: En vurdering er en faglig bedømmelse af de oplysninger, man har samlet og hører derfor ikke under nogen omstændigheder med i beskrivelsen. F.eks. "Familien har et lille netværk". Det er en vurdering. I beskrivelsen skal der stå, hvem netværket består af – og hvilke funktioner/relationer de har til familien

Et eksempel ● ● ●

"Moderen har fire børn, hvor den ene er hyperaktiv. Hun har svært ved at få dagligdagen til at hænge sammen i forhold til at skulle på arbejdsmarkedet."

Dette er en *vurdering*.

En beskrivelse kan se sådan ud:

”Moderen er alene med fire børn i alderen 2, 4, 6 og 8 år, hvoraf den 6-årige er hyperaktiv, oplyser moderen” og fortsætter: ”Hun skal følge børnene i henholdsvis daginstitution og specialfritidsklub om morgenen – en transporttid på en time – og ligeledes hente dem igen. Hertil kommer husarbejdet, madlavningen mv. Moderen har ikke noget praktisk netværk, der kan hjælpe hende/passe børnene ind imellem. Hun siger selv: ”Det er svært nok for mig at få dagligdagen til at løbe rundt - jeg er helt smadret om aftenen – og det er en helt umulig tanke for mig også at skulle passe et arbejde”.

3. *Med kildehenvisninger*: Af journalen skal det helt klart fremgå, hvem der har sagt hvad, hvornår. Er det barnet/den unge udtalelse/mening, socialrådgiverens eller andres?

Bruger man udtalelser fra samarbejdspartnere skal det hele – eller dele af den citeres, og det skal fremgå, hvis udtalelser det er, og hvordan og hvornår de er lavet. F.eks.: ”I psykologudtalelse af 20. januar 2009 udtaler psykolog H. Hansen på baggrund af en undersøgelse d. 12.12.08 følgende...”

4. *Præcis*: Præcis betyder udover, hvad der står i punkt 1-3, at man skal være omhyggelig med at nedskrive datoer, begivenheder mv.

5. *Beskrivelse af relationen mellem borgeren og dem, der udtaler sig*: Relationen mellem borgeren og dem, der udtaler sig, er vigtig, idet det siger noget om validiteten af udtalelserne. Der er fx forskel på, om et barn har haft den samme lærer i skolen de sidste 5 år, eller om barnet kun har kendt læreren et halvt år.

6. *Uden overflødige oplysninger*: I forskellige lovgivninger er der krav om, at en ”undersøgelse ikke må være mere omfattende end formålet tilsiger”... ”kun oplysninger, der er nødvendige og relevante for sagen”... hvilket betyder, at man ikke bare må indhente – eller notere alle de oplysninger, man vil. Man må derfor forinden prøve at gøre sig klart, hvilke oplysninger, man har brug for.

At der opereres med en passende mængde oplysninger i loven er det muligt at læse om i lov om social service § 50 stk. 5. I det stykke står at undersøgelsen ikke må være mere omfattende, end formålet tilsiger. Der står også, at undersøgelsen skal gennemføres så skånsomt som forholdene tillader. Endelig står der at lov om retssik-

kerhed og administration på det sociale område § 10, der beskriver officialprincippet, skal iagttages.

Under processen kan rådgiveren ikke altid vide, hvilke oplysninger hun har brug for. Derfor må hun acceptere, at hun nogle gange får oplysninger, der senere viser sig at være overflødige. Andre gange opdager rådgiveren, når hun laver sin vurdering, at hun mangler oplysninger – og må derfor tilbage til beskrivelsen for at indhente nogle flere.

7. Citater fra borgeren: Beskrivelsen skal være autentisk, dvs. man skal bruge familiens/barnet/den unges egne ord og ikke ”oversætte” dem til et fagsprog.

Citater kan ofte fortælle mere end mange ord. Det betyder ikke, man skal bruge en endeløs opremsning af citater, men udvalgte citater, der er karakteristiske for fx barnet til at beskrive, hvordan hun oplever sin situation, hvad hun tænker om dette og hint – og hvordan hun handler.

Et eksempel ● ● ●

En far udtaler: ”Det største problem i vores familie er, at der kommer rådgivere rendende, som overreagerer”.

Det eksempel beskriver mere end mange faglige ord, hvordan faderen oplever situationen

De 6 fokuspunkter

Systematik i sagsarbejdet i forbindelse med § 50-undersøgelser er med til at sikre, at rådgiveren kommer fagligt korrekt omkring alle relevante problematikker i relation til en sags omfang.

I lov om social service § 50 er det fastsat, hvad det som minimum er fagligt relevant at undersøge for kunne lave en helhedsbetragtning, der omfatter hele barnets situation. Her i bogen redegør vi for begrebet helhedsbetragtning under afsnittene om analyse og vurdering. For relevant lovtæst er lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 5 stedet at læse efter. I den står helhedssynet præsenteret ud fra et juridisk perspektiv.

I lov om social service § 50 stk. 2 står nævnt 6 juridisk bindende punkter, som er dem, rådgiveren som minimum skal rundt om. De betegnes som ”de 6 fokuspunkter” og er:

- Udvikling og adfærd

- Familieforhold
- Skoleforhold
- Sundhedsforhold
- Fritid
- Andre relevante forhold

Rådgiveren skal beskrive alle 6 fokuspunkter, selvom hun vurderer, at et eller flere af dem er irrelevante. Vurderes et punkt som værende irrelevant, skal dette fremgå med begrundelse.

Det betyder, at der enten er en udførlig beskrivelse af punktet til senere brug for vurdering, eller der er en udførlig beskrivelse af, hvorfor punktet ikke er relevant og derfor ikke medtages i vurderingen.

Derudover er der andre fokuspunkter i § 50, som rådgiveren skal være opmærksom på, og som kan have indflydelse med systematikken i arbejdet med barnet/den unge:

- Særlig obs. på unge, der er fyldt 15 år
- Tidsfrist for sagsbehandlingen
- Evt. søskende
- Samtykkeproblematikken

Gennemgang af de 6 fokuspunkter

Udvikling og adfærd:

- Barnets kognitive, sociale og motoriske udvikling
- Forhold, der evt. påvirker barnet på en uhensigtsmæssig måde – og de mestringsstrategier, som barnet evt. har til at overvinde dem
- Barnets egne ønsker i forhold til valg af indsats. Dette forhold er særligt betydningsfuldt for unge, der er fyldt 15 år

Familieforhold:

- Netværkets relationer og sammensætning - både emotionelt og praktisk
- Forældrenes omsorgskompetence, sociale forhold og eventuelle problemer med helbred og misbrug
- Familiens hverdagsliv – herunder arbejdsliv
- Familiens økonomiske forhold, hvordan familien budgetterer, om familien lider afsavn på grund af den; bl.a. om barnets udfoldelsesmuligheder begrænses heraf
- Relationer mellem familien og omverdenen

- Relationer mellem familien og netværket – herunder om der er relationer, der er vigtige at bevare ved en evt. anbringelse. Samt om der er ressourcer, der kan indgå i en støtte for barnet

Skoleforhold:

- Status på, hvordan barnet fungerer fagligt og socialt i skolen

Sundhedsforhold:

- Barnets vækst og udvikling i forhold til dets alder
- Spørgsmålet om barnet har fået de almindelige lægeundersøgelser og vaccinationer
- Eventuelle misbrugsproblemer
- Eventuelle tegn på overvægt, astma, allergi eller andre helbreds-mæssige problemer

Fritidsforhold og venskaber:

- Fritidsinteresser både organiserede og uorganiserede
- Barnets venner og kammerater og forholdet til disse

Andre forhold, eksempelvis:

- Etnicitet, kultur og religion
- Funktionsnedsættelser
- Specifikke ressourcer eller barrierer i lokalsamfundet
- Børn, der har været udsat for voldelige eller seksuelle overgreb
- Andre forhold, der kan have betydning for forståelsen af barnets eller den unges unikke situation

Vurdering – herunder analyse

I forskellige love er der krav om, at der skal være en redegørelse for ”undersøgelsens resultater”. Det er krav om, at der sker en vurdering af de oplysninger, man har indhentet. Se lov om social service § 50 stk. 6. Af paragraffen kan man læse, at rådgiveren skal tage begrundet stilling til undersøgelsen.

”Ordet vurdering indbefatter at sætte værdi på noget og afledt heraf er at bedømme noget” (Hillgaard og Kaiser: Social (be)handling. Munksgaard 1985 s. 130). En faglig vurdering er altså en faglig bedømmelse af de oplysninger, der er samlet i beskrivelsen, dvs. en bedømmelse af en borger/familie og dens liv.

I forhold til inddragelsen af borgeren jf. lov om retssikkerhed og administration på det sociale område § 4 er der ikke krav om, at

borgeren har indflydelse på selve afgørelsen. Det er stadigvæk rådgiverens opgave at træffe afgørelsen ud fra, hvad der skal være ret i den konkrete sag.

I den forbindelse defineres sag som en afgørelsessag. Rådgiveren skal selvfølgelig være opmærksom på hjemmelskravene (legalitetsprincippet), udøvelse af evt. skøn, tage hensyn til proportionalitetsprincippet, ikke tage usaglige hensyn (fx økonomi i børne- og ungesager). Med andre ord skal der foretages en fyldestgørende afgørelse, herunder tydeliggørelse af diverse hensyn!

I journalen skal det dokumenteres, hvem der laver vurderingerne, og ud fra hvilket grundlag det er sket. Inden man kan lave en vurdering, skal man analysere sine oplysninger.

Analyse

En analyse er et stykke arbejde, der foregår dels i hovedet på rådgiveren – dels i faglig sparring eller supervision med kollegaer eller andre.

En analyse er, at man på baggrund af den generelle faglige viden og de erfaringer man har om levevilkår, menneskelig udvikling – og interaktion o.a. vurderer ressourcer og barrierer i forhold til målet med undersøgelsen: ”Om et barn, ung eller familie har brug for en social indsats og hvilke ressourcer og handlemuligheder hos barnet eller den unge og familie og netværk, der kan bidrage til at overvinde problemerne” (Håndbog om anbringelsesreformen s. 57).

Samtidig må man være bevidst om, at ethvert menneske er unikt, hvilket betyder, at selv om to menneskers levevilkår: Arbejde, uddannelse, bolig, økonomi, skole- og fritidsforhold mv. på det faktuelle plan tilsyneladende er de samme, er de forskellige.

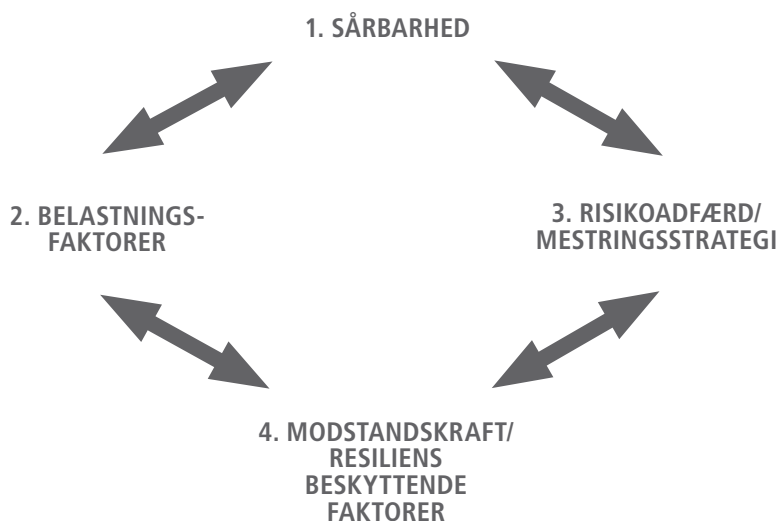
- Der vil være forskelle, når man går tilstrækkelig konkret ned i beskrivelsen af de enkelte elementer.
- Levevilkårene påvirker det enkelte menneskets personlighed, personlige - og sociale kompetencer og dets netværk *gensidigt* i et dynamisk samspil, som aldrig kan være ens.
- Ethvert menneske konstruerer sin virkelighed ud fra, hvad der giver mening for det med baggrund i de livsbetingelser – socialt, kulturelt og personligt, som det har.
- Sagt på en anden måde, så indretter ethvert menneske sit liv på den måde, som det har kunnet finde ud af at gøre det under de livsbetingelser, som det har.

Fx sørger en 8-årig pige selv for, at hun og hendes søskende kommer op om morgenen, bliver vaskede, får rent tøj på og

kommer i skole, fordi hendes forældre ikke magter det. Det har været hendes *løsning* for at komme i skole, fordi det giver mening for hende at gå i skole. Og hun vil ikke være udenfor og udsat for drilleri, fordi hun er snavset. Det er samtidig på sigt blevet et *problem*, fordi hun dermed har påtaget sig et alt for voksent ansvar med risiko for en fejludvikling. Hvis rådgiveren ikke er opmærksom på dette forhold, vil hun udelukkende anse det som et problem og derfor ikke have øje for de ressourcer der ligger i, at pigen faktisk på sin måde har prøvet at mestre sine livsvilkår.

Et andet barn har valgt at pække fra skolen, for at undgå at blive holdt udenfor og blive drillet.

Det vil sige, hvad der er problemet i en sag også kan forstås som barnets aktuelle løsning.

Figur 5: Generel model til belysning af risiko for at få sociale eller psykiske problemer

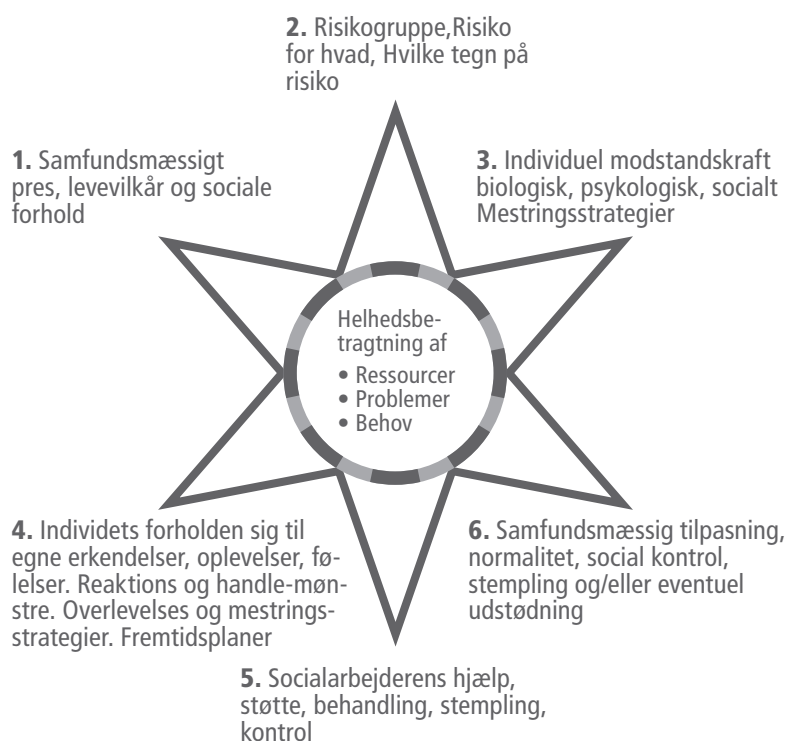
Modellen i figur 5, som er lavet af Jens Guldager (Karen Asta Bo, Jens Guldager m.fl. 2008 s. 54) viser, at om barnet får sociale eller psykiske problemer afhænger samspillet mellem følgende faktorer:

- Arten eller ophobningen af belastningen
- Barnet eller familiens sårbarhed
- Barnets eller familiens modstandskraft/resiliens og beskyttende faktorer
- Barnets eller familiens adfærd og mestringsstrategier

Det er derfor vigtigt at se på, hvilke elementer, der er i hver kasse. Og hvordan kasserne dynamisk påvirker hinanden. Ligesom det gælder for beskrivelsen, stilles der også her lovgivningsmæssige krav til en helhedsbetragtning.

HELHEDSSYN

Nedenfor er skitseret en model af helhedssynet. Modellen illustrerer, hvilke hovedelementer man skal have med i sin analyse. Stregerne mellem kasserne angiver, at de er gensidigt afhængige. I modsætning til ovenstående model, hvor det tilsyneladende er enkelt, at analysere en sag, viser nedenstående model, hvor komplekst, det i virkeligheden er (Guldager, 2004).

Figur 6: Helhedssyn. Modellen illustrerer hvor kompleks sagsbehandling er.

Kasse 1 indeholder den viden – primært sociologisk, man har om, hvordan sociale problemer opstår, dvs. viden om materielle, sociale og kulturelle forhold.

Kasse 2:

Kasse 2 indeholder den viden, man har om, sandsynligheden for hvad pressene, belastningerne og mulighederne kan føre til af forskellige sociale problemer.

Kasse 3:

Kasse 3 indeholder den viden, man har om, hvorfor nogle mennesker klarer belastninger, mens andre ikke gør det: Medicinsk – og socialmedicinsk viden om fysiske, biologiske styrker og svagheder. Psykologisk viden om styrker og svagheder. Samt en blanding af psykologisk – og sociologisk viden om sociale styrker og svagheder – primært om menneskers tilknytning til andre mennesker – og om deres netværk.

Kasse 1 - 3 repræsenterer generel viden om mennesker. Hvert menneske er dog unikt, så hvis man skal beskrive og vurdere den enkelte familie/dette enkelte barn/unge må man medtage, hvordan netop denne familie/barn/ unge reagerer over for belastninger, hvilke reaktions- og handlemønstre, overlevelses - og mestringsstrategier, de har. Og hvilke "fremtidsplaner", de har. Konteksten på det individuelle plan, konteksten i forhold til institutionen personificeret ved socialrådgiveren samt endelig konteksten i forhold til gældende værdier og normer i det omgivende samfund er de faktorer Guldager udpeger i kasse 4, 5 og 6.

Kasse 4:

Om "fremtidsplaner" skriver Guldager med henvisning til eksistensfilosofiens begreb *projekt* eller *udkast*, "at alle mennesker har et projekt. Det indebærer, at vi ikke viljeløst underkaster os de materielle og sociale vilkår eller skæbne. Vi forholder os altid til dem, vælger at acceptere dem, flygter fra dem eller prøver at forandre dem osv. Vores valg har derfor altid retninger, om end vi kan være mere eller mindre bevidste og reflekteret i forhold til dem" (o.c. s. 37).

Kasse 5:

Kasse 5 indeholder socialrådgiverens handlinger, forholdet mellem hende og familien, sagsbehandlingen og behandlingen af - og samarbejdet med familien. Fagligt drejer det sig om metoder,

foranstaltninger, juridisk viden – og omsætningen af dette med konsekvenser for sagsbehandlingen.

Kasse 6:

Guldager konstaterer, at de 5 kasser “ikke eksisterer i et tomrum, men i et samfund, hvor normaliseringsopfattelser, tilpasning og udstødningsmekanismer, stempning og social kontrol sætter rammer for og præger det helhedsorienterede arbejde” (o.c. s. 38).

Hvordan man skal opfatte et problem afhænger derfor bl.a. af, hvilke aktuelle diskurser, der hersker i samfundet inden for det sociale arbejde – eller en bestemt uddannelse, og endelig afhænger det som sagt af den enkelte socialarbejders valg af perspektiv, dvs. hvilket værdigrundlag hun primært har. Forskellige perspektiver giver forskellige vurderinger – og dermed forskellige behandlingsmuligheder.

Et eksempel ● ● ●

Har man et *psykologisk perspektiv* på en familie, hvor skolen har lavet en underretning fordi børnene mistrives, vil man undersøge, hvordan familiens relationer er. Og man vil sandsynligvis finde frem til, at de er problematiske. Målet vil være, at børnene kommer til at trives, og handlingen vil være familiebehandling.

Har man et *strukturelt perspektiv* på en sådan en familie, vil man undersøge hvilke samfundsmæssige problemer familien har, fx dårlig økonomi eller arbejdsløshed. Hvis faderen er arbejdsløs, vil det være problemet, og det vil sandsynligvis påvirke familiens relationer og dermed også børnene. Målet kan godt være det samme som i det ovenstående eksempel, at børnene kommer til at trives, men handlingen vil være, at faderen kommer i arbejde hurtigst muligt.

Man skal altså vide at afhængig af, hvilket perspektiv man anlægger, så får man nogle forskellige vurderinger – og dermed nogle forskellige behandlingsmuligheder

Et kontekstuel perspektiv: Kravet om, at der skal foretages en helhedsvurdering, understreges i *Håndbog om anbringelsesreformen* s. 32, idet der står “ at sociale problemer skal ses i en kontekst”.

Her refereres specielt til Brofenbrenners udviklingspsykologiske tænkning: Børn udvikles gennem relationer og samspil med for-

ældre, familie, kammerater og voksne i skoler, daginstitutioner og foreninger, (Håndbog om anbringelsesreformen, 2007 s. 32).

Manglende oplysninger eller tvivl: Ordene: ”Måske”, ”antagelig”, ”angivelig”, ”sandsynligvis”, ”nok” o.a. dækker over, at man ikke har indhentet tilstrækkelige konkrete oplysninger til at kunne lave en vurdering. Man må derfor tilbage til beskrivelsen for at få yderligere oplysninger.

Det er helt almindeligt, at man er i tvivl, når man sidder og vurderer. Der kan være mange oplysninger, der skal vægtes mod hinanden. Man kan være usikker på, om man har overset nogle perspektiver i sagen mm.

I de tilfælde er det også nogle gange nødvendigt at gå tilbage til beskrivelsen, fx ved at dele sin tvivl med borgeren. Eller man kan få vejledning eller supervision hos kollegaer, konsulenter eller andre.

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

1. Hvordan mener du, at man i sin daglige praksis kan sikre, at beskrivelse, analyse og vurdering er tydelige og gennemskuelige?

Afgørelse

Vurderingen skal ende i en afgørelse. Af afgørelsens formulering skal det fremgå, hvorvidt der er brug for særlig støtte og hvis svaret er ja, så skal det fremgå på hvilke punkter. Rådgiveren skal være opmærksom på forvaltningslovens §§ 22 -26. I paragrafferne er det muligt at læse kravene til det at skrive en afgørelse. I pjecen At skrive en afgørelse udgivet af Ankestyrelsen 2004 kan rådgiveren desuden hente yderligere hjælp til en forståelse af, hvad det indebærer at skrive en afgørelse.

Her vil vi sammenfatte, hvad det vil sige at skrive en afgørelse i otte punkter, som skal overholdes. For at kunne skrive en afgørelse skal rådgiveren vurdere og sammenholde generel viden og erfaring med:

- Barnet eller den unges, familiens og netværkets ressourcer i forhold til at kunne bidrage til at klare vanskelighederne, og hvordan de ressourcer kan styrkes? (jf. En uddybning af resource-begrebet efter punkterne her)
- Barnet /den unge/ familiens muligheder for at udvikle potentielle – og nye ressourcer

- Hvilke belastninger/problemer har barnet/den unge/familien
- Hvem belaster de?
- Hvor længe har belastningerne/problemerne stået på?
- Hvor komplekse er problemerne?
- Er belastningerne/problemerne sammenholdt med ressourcerne af sådan en art, at familien og dets netværk kan klare det selv?
- Hvad har familien selv forsøgt i forhold til at afhjælpe belastningerne/problemerne?

Kravet til formuleringen af afgørelsen er, at alle de oplysninger, der er i beskrivelsen, bliver vurderet, ligesom der ikke må stå noget i vurderingen, der ikke kan føres tilbage til beskrivelsen. Det betyder ikke, at man i vurderingen skal argumentere for den ved at gentage dele af beskrivelsen, men man skal som læser af fx en journal kunne gå tilbage til beskrivelsen og læse på hvilken baggrund vurderingen er foretaget.

Under punktet om ressourcer skal rådgiveren være særlig opmærksom på, hvad der står i *Håndbog om anbringelsesreformen*. Den angiver at kommunen ud fra formålet ikke kun skal forsøge at udnytte ressourcerne hos personer i hjemmet, det vil som regel sige forældremyndighedsindehaverne og evt. hjemmeboende søskende. Kommunen skal også overveje, om der er andre nære pårørende og nærtstående personer iøvrigt, som kan bidrage til løsning af problemerne. Det drejer sig fx om bedsteforældre, onkler, fastre, naboer, venner, skolelærere og pædagoger. Forældre der ikke har del i forældremyndigheden kan eventuelt også inddrages i opgaveløsningen. Men disse vil ikke have partsstatus, netop fordi de ikke har del i forældremyndigheden, og støtten vedrører barnets situation og ikke forælders situation.

Til sidst vurderer man, om der er grundlag for et indgreb, og anfører hvilke præmisser man har lagt til grund for sin vurdering. Hvis der ikke er grundlag for indgriben, skal sagen henlægges. Hvis der er det, går man videre til at opstille mål for barnet og familien i en handleplan.

Krav til kommunalbestyrelsen om at udarbejde en handleplan, inden der træffes afgørelse om foranstaltninger efter § 52, § 58 eller § 76 finder rådgiveren i lov om social service § 140. Skulle hensynet til barnet eller den unge imidlertid betyde, at man ikke kan afvente udarbejdelsen af en handleplan, er en kortfattet angivelse af formålet med foranstaltningen tilstrækkelig. Det påhviler da kommunalbestyrelsen snarest muligt og senest inden 4 måneder at opstille en handleplan.

REFLEKSIONSSPØRGSMÅL

1. Prøv at komme med eksempler fra din daglige praksis på: hvordan I dokumenterer, hvorfor sager henlægges, og hvordan I forholder jer til denne procedure.
2. Efter at have arbejdet med spørgsmål 1 prøv så at give eksempler fra din daglige praksis på, hvordan I dokumenterer, hvorfor der de skal arbejdes videre med en sag, og hvordan I forholder jer til denne procedure.

Planlægning

Handleplan efter lov om social service § 140 udarbejder rådgiveren på baggrund af de data, som journalen indeholder (afsnittene Myndighedsudøvelse og Formål med journalen er relevante i denne forbindelse). Handleplanen beskriver mål, varighed og indhold af en foranstaltning, samt sikrer begrundelse for evt. afgørelse. (Håndbog s. 87). Handleplanen er et dokument mellem myndighed og forældremyndighedsindehavere, som er omfattet af de samme sagsbehandlingsregler som andre forvaltningsdokumenter, fx er planen derfor underlagt § 27 i forvaltningsloven om tavshedspligt. Formålet med en handleplan er at:

- Danne et sagligt udgangspunkt for handling
- Sikre kontinuitet for barnet/den unge
- Middel og mål hænger sammen
- Sikre systematik i indsatsen og sagsbehandling

For at rådgiveren kan sikre ovenstående er det vigtigt, at der er sammenhæng mellem § 50- undersøgelsen og handleplanen. Der skal i handleplanen opstilles middel og mål for alle 6 punkter fra § 50-undersøgelsen. Rådgiveren har ansvaret for, at handleplanen bliver udformet i henhold til reglerne og i samarbejde med familien og barnet/den unge. Behandlingsplanen derimod udarbejder rådgiveren ofte i samarbejde med plejefamilie, døgninstitution, kontaktperson m.fl.

Der skal være sammenhæng mellem § 50- undersøgelse, handleplan, afgørelse, behandlingsplan og opfølgning.

MÅL

Det er nødvendigt at sætte mål for den forandring/resultat/udvikling, man ønsker at opnå. Det er det for at kunne vælge de rigtige metoder og handlingsstrategier – og for at vide om den indsats, der er gjort, har været vellykket.

Desuden er det fagligt uforsvarligt eller uetisk ikke at blive enige med familien om, hvilken forandring/udvikling der skal ske på forskellige områder.

I nogen tilfælde vil der endog være tale om, at rådgiveren har myndigheden til at forlange en forandring/udvikling, hvorfor det selvfølgelig er nødvendigt at kunne fortælle familien helt konkret, hvad man ønsker at opnå.

Et eksempel ● ● ●

En familie, hvis børn er syge og bliver mobbet, fordi de og deres hjem anses for sundhedsfarligt snavset får med jævne mellemrum bevilget rengøring i.h.t. § 62.5. Målet i denne sag er at undgå en anbringelse

Mønstret er, at familien ikke er hjemme, når den praktiske hjælp kommer. Diskussionen mellem familien og rådgiveren kommer til at handle om graden af acceptabelt ”snavs”, hvor man giver familien pålæg om at tage imod rengøringen, når rådgiveren ikke mere synes, at det er acceptabelt.

Problemet i denne sag er, at børnene bliver syge og bliver drillet, hvorfor målet skal være at børnene forbliver raske – og ikke bliver drillet.

Mål – og delmål

Det er hensigtsmæssigt at inddele målene i korte tidsmæssige delmål. De skal være konkrete, målbare og tidsmæssigt afgrænsede.

Ukonkrete – og ikke målbare mål

Nedenfor er givet nogle eksempler på mål, der er så ukonkrete, at man ikke kan bruge dem som styring for – og evaluering af arbejdet.

”Drengen skal socialiseres”

Her kan man spørge: På hvilke områder skal drengen socialiseres? På hvilket niveau? (fx aldersmæssigt). Hvornår skal han være færdigsocialiseret?

”Familien skal bringes til at fungere sammen”

Ligeledes kan man her spørge: På hvilke områder skal familien fungere? På hvilket niveau skal de fungere? Hvornår skal de kunne fungere sammen?

Det næste eksempel er et eksempel på en vurdering og et mål, hvor målet ikke er et mål, men en handling/et middel.

”Børnene har en grænsesøgende adfærd” og målet:

”Moderen skal lære at sætte grænser for det”.

Man kan godt måle, at moderen har lært at sætte grænser, men det betyder ikke nødvendigvis, at børnenes adfærd ikke længere er grænsesøgende. Så målet må i stedet sættes til:

“at børnenes adfærd ikke længere er grænsesøgende.”

Herefter skal rådgiveren sammen med familien og eventuelle andre definere, på hvilke områder børnene er grænsesøgende; på hvilket niveau man ønsker forandringen; og hvornår man ønsker at forandringen skal være sket.

Ofte er det svært at definere, hvad der er mål og midler, fordi midlet i sig selv også kan være et mål.

Et eksempel ● ● ●

I en sag var der lavet følgende vurdering og mål:

“Vurderingen er, at moderen har et alkoholproblem, der gør, at hun udøver omsorgssvigt over for børnene. Målet er, at moderen kommer ud af sit alkoholmisbrug.”

I stedet for skulle målet have været fastsat som:

“at moderen ikke udøver omsorgssvigt”

Derimod er: ”at moderen kommer ud af sit alkoholmisbrug” her en af handlingsstrategierne/midlerne til at nå målet.

Et andet eksempel på det samme ● ● ●

“Vurderingen er, at drengen har en aggressiv udadrettet adfærd med risiko for tab af selvværdsfølelse.

Målet er, at faderen holder op med at udøve psykisk terror over for børnene.”

Såfremt *problemet* i denne sag er, at *drengen har en aggressiv adfærd*, så må der sættes mål for det. Handlingen er at finde metoder til, at faderen holder op med at øve psykisk terror.

Omvendt hvis vurderingen er, at *problemet er faderens terror*, må man sætte mål og handleplaner for det konkret.

Målet skulle altså have været

“At drengens aggressive, udadrettede adfærd stoppes, så drengens selvværdsfølelse opretholdes og eventuelt styrkes.”

En af handlingsstrategierne/et af midlerne til at nå målet er

“at standse faderens psykiske terror over for børnene.”

Prioriteringen af mål

I mange tilfælde er man nødt til at prioritere målene, fordi nogle af dem er vigtigere end andre og måske nødvendige at få opfyldt, før andre kan opfyldes.

Fastlæggelse af dato for, hvornår målene skal være nået

Det er ofte svært at sætte tid på målene, men man skal altid sætte en dato for, hvornår man mener, de vil være opnået – dvs. hvornår man kan evaluere indsatsen.

Handling

Ligesom der skal sættes mål for alle de 6 faste punkter, skal der også sættes midler for dem. Det er i praksis som regel rådgiveren, der afgiver bestillingen af handlingen, og leverandøren, fx familiekonsulenter, institutioner, skoler o. a. der sammen med barnet eller den unge, familien skal udføre handlingerne. Det er derfor vigtigt, at de og barnet eller den unge, familien kender de konkrete mål, og man er enige om dem.

Hvilke metoder, der skal tages i anvendelse er som regel op til familien og den institution, man har afgivet bestillingen til.

Såfremt rådgiveren har vurderet, at der ikke er ressourcer hos personer i hjemmet, normalt forældremyndighedsindehaverne og evt. hjemmeboende søskende, men hos andre nære pårørende og nærtstående personer: Bedsteforældre, onkel, faster, nabo, venner, skolelærere og pædagoger, skal de inddrages.

Forældre, der ikke har del i forældremyndigheden, kan eventuelt også inddrages i opgaveløsningen. Men disse vil ikke have partsstatus, netop fordi de ikke har del i forældremyndigheden, og støtten vedrører barnets situation, og ikke forælders situation.

REFLEKSSIONSSPØRGSMÅL

1. Midlerne tager udgangspunkt i målene. Hvordan mener man, at målene kan nås? Hvilke midler og metoder skal der til?
2. En handleplan skal være meget konkret. Hvem gør hvad, hvornår sammen med hvem?

Virker indsatsen eller ej

Rådgiveren skal senest tre måneder efter, man har iværksat en hjælpeforanstaltning for barnet / den unge, vurdere, om indsatsen virker efter hensigten, eller om den skal ændres. I givet fald skal handleplanen også ændres. Herefter skal der løbende ske en opfølgning med højst 12 måneders mellemrum, jf. lov om social service § 70. Det er i denne sammenhæng vigtigt at pointere, at der er en tilsynsforpligtigelse. Det kan rådgiveren slå efter i Lov om social service § 148.

Det skal fremgå af journalen, hvornår og hvordan tilsynspligten opfyldes. Den opfølgning tilsynet er og den eventuelle revidering af handleplanen, som måtte følge, får derfor løbende indflydelse på det systematiske sagsarbejde.

En opfølgning består af en evaluering af de mål, der var sat op, dvs. en ny beskrivelse af barnet eller den unge, familien og deres situation med fokus på de indsatsområder, hvor der var sat mål.

Efter beskrivelsen af den nye situation skal der igen analyseres og vurderes på beskrivelsen i forhold til, om målene er nået.

Hvis målene *ikke* er nået er der flere muligheder:

- Målene var for høje i forhold til de ressourcer barnet eller den unge og familien har
- Tidsperspektivet var forkert. Barnet eller den unge, familien er i fuld gang med en forandring, men det tager længere tid end skønnet
- Metoderne var forkerte
- Belastningerne/problemerne var af en anden karakter, end man havde vurderet
- Der er sket noget i barnets eller den unges, familiens liv eller dets omgivelser, der har påvirket eller væltet planerne, så som skilsmisse, fraflytning af bolig eller sygdom

Hvis målene er nået kan sagen enten afsluttes, eller der kan laves nye mål inden for samme eller på andre indsatsområder.

Ophør af foranstaltning skal derfor ske, når:

- Formålet med handleplanen er nået
- Foranstaltningen ikke længere opfylder formålet
- Den unge fylder 18 år (Opmærksomhed på muligheden for at lave efterværn, jf. stk. 5)
- Revision af handleplan efter stk. 4

Et eksempel ● ● ●

Et eksempel på, at det kan blive problematisk, hvis man ikke løbende reviderer målene, er følgende:

En ung har været anbragt i mange år i familiepleje eller opholdssted. Opholdet vurderes (uden der foreligger en beskrivelse) løbende, som værende ”rosenrødt” indtil den dag, hvor der skal tales om udslusning, hvor familien eller opholdsstedet angiver, at det vil være uforvarligt at flytte den unge, fordi hun på en række punkter ikke kan klare sig selv. De oprindelige mål med anbringelsen er ”glemt” undervejs.

REFLEKSSIONSSPØRGSMÅL

1. Hvordan sikrer du i din praksis, at der løbende sker en opfølgning af de enkelte sager – og hvordan bruger du journalen til det arbejde?

Løbende evaluering

Da der hele tiden sker noget i barnet eller den unge, familiernes liv – og idet der hele tiden sker noget i processen mellem familien og rådgiveren, betyder det, at rådgiveren hele tiden er nødt til at evaluere løbende, dvs. lave nye beskrivelser og vurderinger, justere planen, lave åbne forhandlinger med barnet eller den unge, familien hen ad vejen og handle, når det er påkrævet - uanset planen.

REFLEKSSIONSSPØRGSMÅL

1. Hvordan sikrer man på din arbejdsplads, at der sker en løbende evaluering af arbejdet med familien både internt, eksternt og hos leverandørerne, og hvordan bruger du/kunne du bruge journalen i denne proces?

Kritik af modellen

I ”Hverdagsbegreber i socialt arbejde” (Denvall og Jacobsen, 1999) anfører Denvall nogle forudsætninger for, at den systematiske model kan gennemføres perfekt. Vi ser på dem én for én:

- Det skal kunne lade sig gøre at undersøge et problem til bunds

I praksis er det ikke muligt, slår Denvall fast: ” Forsøget på at forstå problemer begrænser sig til, hvad der umiddelbart vedrører det, der skal behandles. Desuden opstår der hele tiden nye problemer.” (Denvall og Jacobsen 1999 s. 143). Som vi tidligere har angivet er alternativet at undersøge det relevante tilstrækkeligt – og at vide, at der hele tiden kan komme nye oplysninger og eller begivenheder, der kan ændre vurderingen, målene og handlingsplanerne.

- Der skal være én bestemt sammenhæng mellem årsag og virkning af sociale problemer, såvel som mål og midler

Denvall anfører, at undersøgelsesarbejdet vil være præget af, at socialarbejdere har forskellige teorier/perspektiver på, hvordan sociale problemer opstår, og hvordan de indvirker på fx børn og unge. Ud fra disse perspektiver vil hun lave sit undersøgelsesarbejde og udarbejde vurderinger. Derefter vil mål og handlingsplaner være bestemt heraf. Vores tilføjelser til dette er, at det er vigtigt, at man er bevidst om, hvilket perspektiv, man selv har, og at der ud over dette perspektiv er andre, der bør undersøges og vurderes på.

Rådgiveren må altså også være åben for at lægge sin viden og vurderinger frem for familien, og for at modtage vejledning/supervision af kollegaer eller andre.

- Målet skal være klart formuleret

Hertil skriver Denvall: ”Mål er ofte modsætningsfyldte, konfliktfyldte og diffuse, noget som giver anledning til fortolkninger og diskussioner (o.c. s. 144). På baggrund af dette, mener vi:

- At der bl.a. ikke altid er enighed om målene mellem familien og rådgiveren, mellem de forskellige professionelle, der er indblandet i sagen eller mellem rådgiveren og organisationen.
- At der hele tiden opstår ny viden, der forandrer målene og dermed handleplanen, hvorfor det er et spørgsmål om en løbende evaluering og en løbende justering af midlerne. Derfor kan man kun lave klare mål, hvis de er kortsigtede.
- At mål og midler kan være bestemt af de juridiske, politiske eller organisatoriske rammer for institutionen, hvorfor det kan påvirke målene og vurderingen baglæns.

Sagt på en anden måde, hvis kommunen ikke har midler til - eller ikke vil bruge de midler, der kan løse et bestemt problem, så laver rådgiveren problemet om, så det passer til midlerne. Vi har nedenfor givet et eksempel på dette:

Målet med en plan er – sagt ganske kort, at en 18-årig kvinde med psykisk funktionsnedsættelse får en selvstændig tilværelse. Midlet er, at hun flytter hjemmefra forældrene, der behandler hende som om, hun stadig var et lille barn (problemet).

Kommunen har ikke nogle bosteder, men tilbyder hende at komme i en ungdomsklub, hvor hun kan møde andre unge. Vurderingen af problemet er blevet til et problem om, at hun ikke kender andre unge. Det oprindelige mål er forsvundet.

- ”Beslutninger skal træffes i overensstemmelse mellem planen og gennemføres.” (Denvall og Jacobsen, 1999).
- [Det] ”...forudsætter, at patienten er indforstået med planen” (Denvall)

Vi vil her tilføje, at man dels ikke kan forvente, at en familie/en ung/et barn handler som planlagt, med mindre de kan se en mening med de forandringer, der skal ske, og medmindre de har haft indflydelse på deres eget liv. Dels kan man ikke se ind i fremtiden – og dermed se de forandringer, der sker i families/en unges/et barns liv, hvilket gør at planen hverken kan eller skal holde. Ofte kan det være tilfældigheder, der spiller en rolle i en sag.

Et eksempel ● ● ●

- ”Fuldstændigt overblik over forskellige beslutningsalternativer” (Denvall)

Som Denvall skriver, er det ikke muligt.

- ”Omgivelserne skal bakke op om den vedtagne beslutning” (Denvall 140)

Omgivelserne er alt andet end stabile, vurderer Denvall og punkterer med den konstatering muligheden for at få en stabil opbakning bag en vedtagen beslutning. Vi tolker det på den måde, at organisationen kun vil bakke mål og handleplaner op, der er i overensstemmelse med dens politik og regler, og disse forandrer sig hele tiden. Endvidere er det et faktum, at der ikke altid vil være overensstemmelse mellem politikernes mål og handleplaner og rådgiveren og familiens.

Rådgiverne i nogle kommuner skal fx fremlægge tre prioriterede alternativer til en handleplan bilagt de økonomiske konsekvenser til politikernes afgørelse. Dette kan medføre, at politikerne vælger den billigste løsning frem for den, der var optimal i forhold til undersøgelsesarbejdet. Hver anden rådgiver har oplevet at økonomien afgør indsatsen i børnesager, og at det forringer deres muligheder for at varetage barnets tarv, det fremgår af undersøgelsen ”En undersøgelse om økonomi og faglighed i børnesager” fra Dansk Socialrådgiverforening, offentliggjort september 2008.

At familien og barnet/den unges netværk bakker op om beslutningen er selvfølgelig også betydningsfuldt.

Flere har stillet spørgsmålstejn ved, om man kan gennemføre en plan perfekt. Guldager (Guldager, 2002), der har beskæftiget sig meget med systematik og metode diskuterer bl.a. forudsætningen om,

at der skal være en klar adskillelse mellem modellens faser. Han siger om dette, at der er en glidende overgang mellem dem.

Vores eksempel på glidende overgang i sagsbehandlings faser:

Rådgiveren samtaler med forældrene for at kunne lave en beskrivelse til undersøgelsen. Det kunne indebære, at rådgiveren sammen med forældrene opregner nogle ressourcer og problemer dvs., at man laver en vurdering af ressource-situationen. Eller at man er ovre i handleplanen, når man giver gode råd til - eller får forældrene til at reflektere over deres liv, som betyder, at de handler på en anden måde.

DIGITALE RAMMER IKKE NOK

Der findes i dag forskellige rammer for arbejdet med børn og unge. Udgangspunktet for den juridiske tilgang er, at rammerne opfylder de juridiske krav til sagsarbejdet. Her tænkes både på sagsbehandlingsregler generelt, lov om social service og bek. nr. 614 af 15/6-2006. Rammerne skal understøtte rådgiveren i at anvende en systematik, der muliggør netop den systematiske tænkning, som forudsættes i lovgivningen.

Det betyder, at uanset hvilket IT- baseret program, man vælger, kan programmet ikke tænke selvstændigt. Rådgiveren er den fagperson, der skal fodre programmet, og dermed være den der skal tænke systematisk gennem hele sagsforløbet.

De redskaber til udfyldelse af rammerne, som står til rådighed nu om dage, finder rådgiveren ofte inde i en større digital ramme, som rådgiveren så skal arbejde i og udfra.

Disse redskaber indeholder ofte:

- Blanketter til det processuelle forløb
- Underretning
- § 50-undersøgelse
- Handleplan
- Visitation
- Indsats
- Opfølgning
- Fokusområder
- Blanketter til tværfagligt samarbejde

Rådgiveren skal hele tiden være obs på reglerne og sørge for, at den digitale ramme er fyldestgørende udfyldt. I den sammenhæng skal man være opmærksom på de forvaltningsretlige grundprincipper

Forvaltningsretligt grundprincip:	Handler om at:
• Officialprincippet	Myndigheden har ansvaret for, at sagen er tilstrækkeligt oplyst
• Proportionalitetsprincippet	Problem og indsats skal matche hinanden
• Legalitetsprincippet	Der skal gives lovhjemmel for handling
• Saglighedsprincippet	Der udelukkende må tages saglige hensyn
• Lighedsprincippet	Alle skal behandles lige for loven

I forhold til den digitale ramme, så findes der flere forskellige programmer på markedet fx Kommunedatas program. Disse programmer er ikke p.t. juridiske bindende, men er med til at fastsætte nogle standarder for systematikken og journalføringen, og her skal den digitale ramme selvfølgelig leve op til de lovmæssige krav fx i sagsbehandlingsreglerne.

En digital ramme for systematik i børn- og ungesager

Socialministeriet har udarbejdet et program på børne- og ungeområdet, som vi kort har valgt at trække frem som et eksempel på en mulig digital ramme. Kilden til denne introduktion er Socialministeriets og KL's officielle materiale om programmet. Vi har valgt at pege på DUBU-projektet, fordi der er kommuner, der har meldt sig som forsøgskommuner til at bruge systemet, og fordi Velfærdsministeriet anbefaler netop dette program. Systemet har til hensigt at guide den enkelte rådgiver gennem et forløb, hvor både anbringelsesreformens fokusområder og relevante lovkrav er integreret. Skulle du ønske en nærmere præsentation af projektet, er det muligt at læse mere i ”Forklæde til høring” vedr. DUBU kravspecifikation, som er sendt ud af Kommuneholding. Her fremgår det, at DUBU er udviklet i samarbejde med bl.a. Velfærdsministeriet se: (http://dubu.social.dk/Kort_o_DUBU.html).

Bedre overblik og økonomisk styring

DUBU-systemets hensigt er at guide rådgiveren. Derudover så har hensigten også været at sørge for, at den økonomisk styring og fagligheden hænger sammen. Det ses for det første af, at systemet skal give kommunernes ledelse et bedre overblik over udviklingen i forhold til økonomi, foranstaltninger og resultater. For det andet af, at det til det formål indeholder en række kvalitetsstandarder, som kommunens ledelse kan tjekke bliver overholdt. Ledelsen kan også løbende vælge at justere standarderne, så de stemmer overens med den lokale politik. På den måde har systemet til hensigt at være en standard for flere/alle kommuner, men med mulighed for lokal tilvirkning (i denne forbindelse kan en eventuel uddybelse bestå i at læse mere om reglerne for kommunalt selvstyre, der kan være forskel på, hvordan den enkelte kommune har udformet disse standarder).

Integrated Children's System (ICS)

ICS står for Integrated Children's System, og det er et program under DUBU- projektet (<http://dubu.social.dk/ICS.html> er systemets adresse på nettet her kan du selv stifte nærmere bekendtskab med det). I forbindelse med kursusvirksomhed kan I eventuelt gå ind og arbejde med eksempler på brug af systemet.

ICS skal understøtte rådgiveren i at være systematisk og få den helhedsbetragtning i sagsbehandlingen, som er nødvendig i arbejdet med udsatte børn og unge. En systematik og en helhed, som vi har set undervejs i denne bog, at lovgivningen både kræver og forudsætter. Serviceloven fastslår, at § 50-undersøgelsen skal afdække ressourcer og problemer hos barnet, familien og netværket. ICS uddyber, ifølge det officielle materiale, lovens seks punkter, som undersøgelsen skal omhandle med udgangspunkt i barnets behov. Tre hovedområder danner tilsammen ICS-trekanten, der skal illustrere den helhedsbetragtning, som sagsbehandlingen og systematikken skal baseres på:

- Barnet eller den unges udviklingsmæssige behov
- Forældrenes kompetencer
- Barnet eller den unges familieforhold og omgivelser

Gå eventuelt også ind og arbejd med programmets hjemmeside på adressen: (<http://dubu.social.dk/index.aspx?id=8c11826c-1177-4544-9aed-1343b9d3a12a>) – hvor trekanten er uddybet med fx de 6 fokuspunkter, som tidligere er omtalt i dette materiale.

REFLEKSSIONSSPØRGSMÅL

1. Hvordan integrerer du den digitale ramme for dit sagsarbejde med øvrige socialfaglige og juridiske overvejelser?

Model og rådgiver

Det er vigtigt at påpege, at man ikke kan arbejde rigtigt med modellen, for argumentation genlæs eventuelt indledningen til materialet her. At arbejde rigtigt vil sige, at man følger faserne beskrivelse, analyse, vurdering osv. slavisk og ser bort fra, at der hele tiden sker ændringer i familiens situation. Rigtigt betyder også, at man ser bort fra, at der sker noget i processen mellem barnet/ unge, familien og rådgiveren, der også kan føre til ændringer i familien. Faren for at komme til at gå rigtigt til værks kunne måske tænkes at være større, hvis man arbejder ureflekteret inden for rammerne af digitale systemer. Derfor denne påmindelse om, at modellen ikke er det faglige omdrejningspunkt, det er fagpersonen, rådgiveren, med sin professionelle indsigt.

Man skal arbejde udviklingsorienteret med modellen, dvs. at man medtænker, at rådgiveren, barnet eller den unge og familien alle gensidigt påvirker hinanden. Ligesom rådgiveren er klar over, at familiens liv forandrer sig hele tiden.

Det betyder, at rådgiveren hele tiden er nødt til at evaluere løbende, dvs. lave nye beskrivelser og vurderinger, justere planen, lave åbne forhandlinger med barnet eller den unge og familien hen ad vejen og handle, når det er påkrævet – uanset planen.

Vi vil give det sidste ord i dette materiale til en ekspert inden for området: Tine Egelund, professor ved Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI), som fremhæver at:

”... systematikken er et svagt redskab i sig selv, hvis det er løsrevet fra indholdet. Hvis en god systematik knyttes til et mangelfuldt indhold, kan systematikken næsten blive en boomerang, fordi det svage indhold kommer til at tage sig bedre ud, og man bliver selv overbevist om sit arbejde, hvis planen på papiret er systematisk gennembearbejdet” (Egelund, 1997).

LITTERATUR

- Andersen, Jon (2003)
Artikel om Tavshedspligt
Nyhedsbrev nr. 19 af 31/10-03
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (2000)
Den samfundsskabte virkelighed
København: Lindhardt og Ringhof, 2. udgave
- Bo, Karen-Asta & Guldager, Jens m.fl. (2008)
København: Akademisk forlag, 1. udgave
- Bruner, Jerome (1999)
Uddannelseskulturen
København: Gyldendal
- Dansk fremmedordbog*
København: Gyldendal 2. udgave (2008)
- Denval, Verner & Jacobsen, Tord, red. (1999)
Hverdagsbegreber i socialt arbejde
København: Hans Reitzel 1. udgave
- EF direktiv 95/46/EF til lov om behandling af personoplysninger*
(EF 1995)
- Egelund, Tine (2007) i Larsen, J.E. & Møller Hornemann, Iver, red.
Socialpolitik
København: Hans Reitzel, 2. udgave
- Egelund, Tine (1997)
Om undervisning af fælleselementer i socialt arbejde
i Skriftserie nr.1 DSH- Kbh., 1. udgave
- Ejrnæs, Morten (2004)
Myten om faglighed eller enighed
i Uden for nummer nr. 9

- Gamst, Birthe & Halskov, Terese (2004)
På sporet af kundskabens veje
Socialpolitisk forlag, 1. udgave
- Garde, Jens m.fl. (2007)
Forvaltningsret og sagsbehandling
Jurist- og økonom forbundets forlag 6. udgave
- Guldager, Jens (2000)
Nogle tanker om forskning i eller evaluering af socialt arbejde
i Socialvetenskapligt tidsskrift nr. 4
- Guldager, Jens (2004)
Helhedssyn i socialt arbejde i Sociologi og socialt arbejde
Danmarks forvaltningshøjskole, 2. udgave
- Guldager, Jens (2002)
Metodevejen – en ny hovedvej – eller blindgyde
i Udenfor nummer nr. 5
- Hillgaard, Lis & Keiser, Lis (1979)
Teori og metode i socialt arbejde
København: Munksgaard, 1. udgave
- Hillgaard, Lis & Keiser, Lis (1985)
Social behandling
Munksgaard, 1. udgave
- Hutchinson, Gunne Strand & Oltedal, Siv (2006)
Modeller i socialt arbejde
København: Hans Reitzel, 2. udgave
- Håndbog om anbringelsesreformen*
Servicestyrelsen (2007)
- Jensen, Ulrich Stigaard (2007)
Persondataloven og sagsbehandling i praksis
Jurist- og Økonomforlaget 1. udgave
- Kokkinn, Judi (1998)
Profesjonelt arbejde
Tano Aschenhoug, 1. udgave
- Richmond, Mary Ellen (1917)
Social diagnosis
New York: Russell Sage Foundation
- Undersøgelse af retssikkerhedslovens § 4*
Socialministeriet (2004)

Vejledning nr. 86 dialogvejledning
Socialministeriet (2007)

Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier nr. 99
Socialministeriet (2006)

Link til hjemmesider:

(http://www.ast.dk/Page_Pic/pdf/PU_anbringelse_2007_rapport_10_03_2008_09_45.pdf) [besøgt-17 Oktober 2009]

(http://www.sfi.dk/graphics/SFI/Pdf/Rapporter/2005/0515_Nye_regler.pdf) [besøgt-17 Oktober 2009]

(http://dubu.social.dk/Kort_o_DUBU.html) [besøgt-17 Oktober 2009]

(<http://dubu.social.dk/index.aspx?id=8c11826c-1177-4544-9aed-1343b9d3a12a>) [besøgt-17 Oktober 2009]

(<http://dubu.social.dk/ICS.html>) [besøgt-17 Oktober 2009]

Systematisk sagsbehandling i børnesager er et undervisningsmateriale udarbejdet med støtte fra Servicestyrelsen.

Materialet viser at systematik kan hjælpe rådgivere med at sagsbehandle. Kravet er blot at rådgivere både kender og kan bruge systematikken hensigtsmæssigt. Undervisningsmaterialet redegør for systematikken og forklarer hvordan den bruges. Der er redegørende afsnit, eksempler fra praktisk sagsbehandling og forslag til refleksionsspørgsmål på konkrete områder.

Systematikken skal være ramme om rådgiveres eget professionelle, selvstændige tænke- og handlearbejde, ikke erstatte det. Rådgivere får hjælp til selv at se sammenhængen mellem journalens forskellige funktioner, lovgivningens krav til sagsbehandling og journalføring og de faglige og etiske krav til afklaring, beskrivelse, vurdering og planlægning.

Forfatterne underviser i – og arbejder med stoffet dagligt.

UC VEST PRESS

125,00 DKK inkl. moms
ISBN 978-87-992395-1-1